

Roditeljski odgojni stilovi

Gegić, Anamaria

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:824118>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

ANAMARIA GEGIĆ

DIPLOMSKI RAD

RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI

Petrinja, srpanj 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

UČITELJSKI STUDIJ

(Petrinja)

PREDMET: OPĆA PEDAGOGIJA

DIPLOMSKI RAD

IME I PREZIME PRISTUPNIKA: ANAMARIA GEGIĆ

TEMA DIPLOMSKOG RADA: RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI

MENTOR: DOC. DR. SC. MARINA ĐURANOVIĆ

Petrinja, srpanj 2017.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
1. RODITELJSTVO.....	4
1.1. Roditeljstvo.....	4
1.2. Doživljaj roditeljstva	5
1.3. Utjecaji subjektivnog osjećaja roditeljske kompetencije	9
1.4. Majčinstvo	10
1.5. Očinstvo.....	13
1.6. Osobine uspješnih roditelja	15
2. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI NEKAD I DANAS	17
2.1. Odgoj	17
2.2. Mijenjanje roditeljstva kroz povijest	18
2.3. Tradicionalni odgoj.....	19
2.4. Suvremeni odgoj.....	21
3. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA NA DIJETE.....	31
3.1. Utjecaj obitelji na biološki razvoj djeteta.....	31
3.2. Utjecaj na razvoj živčanog sustava.....	31
3.3. Utjecaj na tjelesno zdravlje.....	32
3.4. Utjecaj socijalno – ekonomskog položaja obitelji na zdravlje djeteta ...	33
3.5. Utjecaj obitelji na razvoj djetetove emocionalnosti i emocionalne regulacije.....	34
3.6. Utjecaj obitelji na motivacijski razvoj djeteta	37
4. ŠKOLSKI USPJEH DJETETA	39
4.1. Čimbenici školskog uspjeha	39
4.2. Utjecaj obitelji na školsku uspješnost – roditelji i njihove zadaće.....	42
4.3. Partnerstvo odnosno suradnja roditelja i škole.....	48
5. ZAKLJUČAK.....	56
LITERATURA.....	57
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA.....	60
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOG RADA.....	61
IZJAVA O JAVNOJ OBJAVI RADA.....	62

SAŽETAK

Roditeljstvo ima najznačajniju ulogu u životu svakog djeteta. Kao takvo, podrazumijeva niz vještina, sposobnosti i postupaka koje su potrebne kako bi dijete upoznalo svijet oko sebe. Ono nije samo uloga, već i briga o vlastitom djetetu. Dijete treba poticati, razvijati kod njega osjećaj samopouzdanja, samopoštivanja kao i poštivanje drugih, razvijati pozitivne emocije.

Kroz ovaj rad će biti opisani stilovi odgoja i kako pojedini stil odgoja utječe na dijete. Uz to u radu je opisan odgoj u tradicionalnom smislu kako je to bilo prije i odgoj s kakvim se susrećemo u ovom suvremenom vremenu, odgojem koji „vlada“ danas. S obzirom na različite vrste odgoja i na suvremeni aspekt postoje razni emocionalni, sociološki, biološki, tjelesni utjecaji na razvoj djeteta koji će u radu biti i opisani.

Roditelji imaju značajnu ulogu prilikom polaska djeteta u školu. Na djetetov školski uspjeh utječu razni čimbenici (socioekonomski status, roditelj, pedagog, učitelj, braća i sestre, razred...). Iz tog razloga je važno da roditelji i škola kroz suradnju i partnerstvo zajedničkim snagama djeluju zbog dobrobiti djeteta.

Ključne riječi: dijete, odgojni stilovi, roditeljstvo, školski uspjeh

SUMMARY

Parenting has the most important role in every child's life. As such, it encompasses a number of skills, abilities and procedures needed to help the child meet the world around him. It is not just a role but a concern for own child. A child needs to be encouraged, to develop a sense of self-confidence, self-respect and respect for others, to develop positive emotions.

Through this work, the style of education will be described and how the particular style of education will affect the child. In addition, this work describes the upbringing in the traditional sense of how it was before and the upbringing we are faced with in this contemporary time, the upbringing that "governs" today. Given the different types of education and the modern aspect, there are various emotional, sociological, biological, physical influences on the development of the child that will be described in this work.

Parents play a significant role when leaving the child to school. A child's school success is influenced by various factors (socioeconomic status, parent, pedagogue, teacher, brothers and sisters, class ...). For this reason, it is important that parents and schools through co-operation and partnership with the common forces work for the benefit of the child.

Keywords: child, educational styles, parenting, school success

1. UVOD

O roditeljstvu, kao aktualnoj temi, vrlo mnogo toga je napisano. Ono većini ljudi predstavlja smisao života te stvara ugodu i zadovoljstvo. Lako je postati roditeljem, ali biti u punom smislu te riječi roditelj je nešto puno zahtjevnije. Kakav će tko roditelj biti odlučuje pojedinac sam za sebe. Osobine i postupci reflektiraju se na dijete koje u većini slučajeva poprima karakteristike svojih roditelja, postane slično ili isto kao i oni.

Djetetu je uz iskrenu i čistu ljubav potrebna pažnja, posvećivanje vremena, rad i igra. Koliko će sve te stavke biti uključene ovisi o roditeljima i njihovoj međusobnoj povezanosti, ciljevima i prioritetima. U ovom „modernom“ dobu roditelji često zanemaruju svoju djecu, ne igraju se s njima pa velik broj djece danas niti ne zna što je to igra. Kupuje im se sva nova tehnologija koja djeci predstavlja samo trenutno zadovoljstvo i roditelji pri tom misle da su napravili dobro, a zapravo se stvara kontraefekt. Ne shvaćaju koliko štete vlastitoj djeci i uskraćuju im najljepše razdoblje u životu – djetinjstvo. Međutim, roditeljstvo je velika odgovornost i briga o svom djetetu.

Za razliku od tradicionalnog odgoja u kojemu je bila točno određena uloga majke i uloga oca, danas su oba roditelja postala ravnopravna i imamo prilike vidjeti kako su očevi danas uključeni u odgoj djece. O odgoju kakav je bio prije, a kakav je danas, proučavali su i istraživali mnogi autori, što će biti opisano u ovom radu.

Stilovi odgoja predstavljaju ciljeve koje roditelji žele postići u odgoju svoje djece. Tako se danas susrećemo s četiri odgojna stila: autoritarnim, autoritativnim, permisivnim i zanemarujućim. O roditelju ovisi u kojem će smjeru dijete ići i na koji način će se odgoj odraziti na njega, u smislu djetetova razvoja. Roditelj pri tom mora biti svjestan da njegovi postupci, vještine u odgajanju, aktivnosti i sposobnosti utječu na djetetov razvoj (emocionalni, biološki, sociološki, živčani).

Roditeljstvo ima značajnu ulogu i prilikom polaska djeteta u školu. Tako niz čimbenika (socioekonomski status, roditelj, učitelj, pedagog, braća i sestre, razred itd.) utječu na dijete, što se reflektira na njegov uspjeh. Očekivanja trebaju biti postavljena na mogućnostima i sposobnostima djeteta, a školski uspjeh i ostvareni rezultati ne bi smjeli biti glavno mjerilo o vrijednosti djeteta. Kako bi dijete bilo što uspješnije, važna je suradnja i partnerstvo roditelja sa školom (učitelj, pedagog, stručna tijela), što će biti opisano u ovome radu.

1. RODITELJSTVO

1.1. Roditeljstvo

„Idućih pedeset godina neće biti važno koji auto vozite, u kakvoj kući živite, koliko novaca imate u banci ili kakvu odjeću nosite. No svijet može biti bar malo bolji jer ste odigrali važnu ulogu u životu djeteta.“

(Nepoznati autor)

U Obiteljskom zakonu (Alinčić i sur., 2004), roditeljstvo je definirano kao dužnost roditelja da skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa (članak 92), te da ga odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu (članak 93). Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi (članak 91), ali mu sud može oduzeti pravo da živi s djetetom i odgaja ga ako ne skrbi dovoljno o djetetovoj prehrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovitom pohađanju škole, ne sprečava dijete u štetnom druženju, zabranjenim noćnim izlascima, skitnji, prosjačenju ili krađi (članak 111).

Sama riječ „roditelj“ u hrvatskome jeziku upućuje na rod, to jest biološku vezu između oca, majke i djeteta. No, u suvremenoj literaturi s engleskoga govornoga područja sve se više daje prednost pojmu „parenting“ (biti roditelj), zato što se glagolskim oblikom manje implicira biološka veza s djetetom nego što se to čini imenicom (Maleš i Kušević, 2011: 48).

Prema Čudini-Obradović i Obradović (2006) pojam roditeljstva toliko je širok da mu pri uporabi često ne možemo prepoznati ni pravo značenje ni smisao.

Petani (2010: 58) roditeljstvo definira kao „pojam koji se odnosi na niz procesa i aktivnosti koje roditelji ostvaruju u odnosu sa svojim djetetom“. Pojam roditeljstva treba promatrati i kao socijalni proces koji se događa unutar nekog prostora i vremena što znači da promjene u široj društvenoj zajednici utječu na percepciju ovog termina, na promjene u roditeljstvu kao i na zadatke koji se postavljaju pred roditelje.

Kao prvo, to je odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge i redefiniranje vlastitih ciljeva, vrijednosti kao i doživljaja vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i ulaganja napora, zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha i razvoja. Taj prvi skup imenuje se kao doživljaj roditeljstva. Kao drugo, to je rađanje djece, njihovo zaštićivanje i briga za njihovo održanje, život i razvoj, te vođenje i pomaganje njihova razvoja. Ukratko, to je roditeljska briga,

roditeljska skrb. Kao treće, to su svi namjerni postupci i aktivnosti koje roditelj poduzima i provodi kako bi osigurao sve te ciljeve, to su, naime, roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanje. I na kraju, to su tipične emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja, tj. roditeljski odgojni stil (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Ljubetić (2007) u svojoj knjizi *Biti kompetentan roditelj* navodi kako je roditeljstvo metaforički rečeno smješteno, u određenom vremenu i prostoru. Ono je pod utjecajem povijesnih događaja, demografskih promjena, kulturnih normi i vrijednosti, obiteljskog razvoja i ustroja te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi. Nije ga moguće objašnjavati isključivo kao individualnu aktivnost koju oblikuju samo osobne karakteristike, psihološka dinamika, iskustvo i vrijednosti (Ljubetić, 2007). Roditeljstvo tumači kao složen i dinamičan fenomen na koji utječu i kojeg oblikuju mnogobrojni čimbenici. Roditelji neosporno utječu na dječji razvoj, svojim djelovanjem, temeljenim na osobnim vrijednostima, ciljevima i normama (Ljubetić, 2012). „Kompetentan roditelj stalno uči i to omogućuje svom djetetu“ (Ljubetić, 2012: 105). „Pedagoški kompetentan roditelj ima dostatno znanja i vještina... zna odgovoriti izazovu roditeljstva te promišlja i djeluje tako da prepoznae djetetove potrebe, kreira uvjete za njihovo uspješno zadovoljenje, poštuje dijete i njegova prava te tako omogućava njegov optimalan razvoj i odgoj“ (Ljubetić, 2012: 46).

„Poticajne riječi od mame i tate su kao prekidači za svjetlo. Dati djetetu poticaj u pravom trenutku života je kao upaliti svjetlo u sobi prepunoj mogućnosti.“

Gary Smalley

Roditeljstvo je jedna od najvažnijih uloga koju pojedinac na sebe preuzima i čije su posljedice uglavnom cjeloživotne. Roditelj može biti dobar ili loš, uključen ili neuključen, brižan ili nemaran, ali se jednom ostvareno roditeljstvo ne može poništiti (Maleš i Kušević, 2011).

1.2. Doživljaj roditeljstva

Čini se da se mijenja shvaćanje o poželjnosti djece i njihovoj središnjoj vrijednosti u vlastitom životu, te se mnogi bračni parovi odlučuju na život bez djece. Oni odbacuju vrijednost djece i roditeljstva kao središnju ljudsku vrijednost (Jones i Brayfield, 1997, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006), odgađaju ili posve izbjegavaju rađanje djece, koje

smatraju preteškom materijalnom žrtvom, žrtvovanjem vremena, osobne slobode i osobnog napredovanja (Adler, 1997, 2004; Seccombe, 1991 prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Pojedinci koji se odlučuju na život bez djece, češće su visoko obrazovani, jedinci, netradicionalnih shvaćanja, nereligiozni i orijentirani na uspješnu i dobro plaćenu karijeru. S druge strane, uloga roditelja jako utječe na razvoj i mijenjanje pojedinaca odraslije dobi. Prisustvo djeteta u obitelji mijenja puno toga, neke od sastavnica su ponašanje i aktivnost roditelja, također izaziva i razne emocije bilo da su pozitivne ili negativne. Roditelj više nije jedinka za sebe pa tako dijete utječe i na mišljenje, osjećaje, ponašanje roditelja, mijenja njihovu sliku o sebi i sliku koju o njima ima sredina. Doživljaj roditeljstva značajna je promjena u cjelokupnom identitetu pojedinca. On predstavlja subjektivnu roditeljsku procjenu vlastite uspješnosti u ispunjavanju društveno zadane norme roditeljstva (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

„Samo je jedan način da odgojite dijete i stavite na pravi put, a taj je da i sami idete njime.“

Abraham Lincoln

Sabatell i Waldron (1995, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006), smatraju da se subjektivni **doživljaj roditeljstva** može opisati pomoću tri zasebne dimenzije, a to su:

- **RODITELJSKO ZADOVOLJSTVO**
- **ZAHTJEVI I STRES RODITELJSKE ULOGE**
- **OSJEĆAJ RODITELJSKE KOMPETENCIJE.**

Roditeljsko zadovoljstvo obuhvaća zadovoljstvo odnosom dijete-roditelj, zadovoljstvo vlastitom uspješnošću kao roditelja i zadovoljstvo potporom bračnog partnera u roditeljskoj ulozi, te zadovoljstvo ponašanjem djeteta, zadovoljstvo samim sobom kao roditeljem. Druga dimenzija pomoću koje se može opisati subjektivni doživljaj roditeljstva su zahtjevi i stres roditeljske uloge, a sastoji se od dva zasebna pojma. Prvi zahtjevi roditeljske uloge, vanjski su pritisci na pojedinca da trajno ostvaruje roditeljsku ulogu u skladu s očekivanjima i normama sredine. Drugi, stres roditeljske uloge, unutarnji je doživljaj pojedinca da nije u mogućnosti ispuniti zahtjeve roditeljske uloge u skladu s vlastitim očekivanjima i osobnim normama. Treća dimenzija je subjektivna roditeljska kompetencija koja predstavlja roditeljev osjećaj koliko je sposoban i uspješan kao roditelj (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Nesumnjivo je da rođenje djeteta unosi mnoge promjene u život odraslog čovjeka, a postati roditeljem jedna je od najvažnijih zadataka odrasle dobi. Ono zahtijeva niz promjena i prilagodbi u odnosima prema sebi i odnosima prema okolini.

Od kontekstualnih čimbenika, čini se da je za doživljaj roditeljstva najvažnija kvaliteta bračnih odnosa prije rođenja djeteta (Wallace i Gotlib, 1990, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006), a buduće majke koje pokazuju znakove bračnog hlađenja prije porođaja, pokazat će i znakove slabije roditeljske kompetencije i manje topline (Cox i sur., 1999, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Čimbenici koji isto tako utječu na roditeljstvo, a u neposrednoj su vezi s roditeljima, odnose se na djetinjstvo roditelja, njihovu osobnost, obrazovanje, socijalni status, zrelost, bračni status, itd. Različiti autori ističu kako je od posebnog značaja rano iskustvo majki i očeva koje u značajnoj mjeri može determinirati kvalitetu njihova roditeljstva. Naime, voljena, pažena i mažena djeca znat će već u najranijoj dobi uzvraćati naklonost i formirati kvalitetne veze s drugim ljudima. S druge strane, djeca koja su bila zlostavljana ili uskraćena za odgovarajuću roditeljsku skrb postaju roditelji koji zlostavljaju svoju djecu u djetinjstvu (Ljubetić, 2007: 49).

U radu autora Delmore-Ko, Pancer, Hunsberger i Pratt (2000 prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) pokazalo se da roditeljska kompetencija i subjektivni osjećaj roditeljstva znatno ovise o tome što su majke i očevi očekivali od roditeljstva prije rođenja djeteta. Prema očekivanjima od roditeljstva, roditelji su se mogli prepoznati kao pripremljeni, prestrašeni ili indiferentni. Pripremljeni su budući roditelji bili obaviješteni, pripremili su planove za rješavanje mogućih problema i imali su osjećaj samopouzdanja u budućoj roditeljskoj ulozi. Nasuprot njima, skupina onih prestrašenih izražavala je tjeskobu, nesigurnost, nisko samopouzdanje u ulozi roditelja i slab doživljaj roditeljske kompetencije. Skupina ravnodušnih nije se uživljavala u buduću roditeljsku ulogu niti je o njoj razmišljala. Nakon 6. i 18. mjeseca djetetova života pokazalo se da su dobar osjećaj roditeljstva i roditeljsku kompetenciju doživjeli samo oni roditelji koji su bili dobro pripremljeni i imali realna očekivanja od buduće roditeljske uloge.

Za dobar doživljaj roditeljstva izrazito je važno istaknuti i **podjelu dužnosti i poslova** nakon rođenja djeteta. U većini brakova dolazi do još izrazitije rodne podjele kućanskih poslova, sada na „majčine“ i „očeve“ (Cowan i Cowan, 2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Važno je da i majka i otac sudjeluju u svim poslovima zajedno. Upravo zbog toga da ne bi došlo do podjele, kako navode Cowan i Cowan (2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Muževa potpora i konkretna pomoć ženi zasigurno pozitivno utječu na nju.

Drugim riječima, majčino dijeljenje dužnosti i problema s ocem i očevo pomaganje u svim poslovima oko djeteta svakako će povoljno djelovati na doživljaj roditeljske kompetencije. Prema navodima Jespera Juula (2004) manje je važno je li omjer pola-pola, važnije je da osoba koja je zadužena za određeno područje preuzme osobnu odgovornost za to na što je pristala te da dobije pomoć, podršku i priznanje koje joj je potrebno da bi odgovornost doživjela kao važan i značajan doprinos obitelji.

Značajke roditelja prije rođenja djeteta također imaju veliku ulogu i djeluju na doživljaj roditeljstva. Ono što zapravo može biti nepovoljno na razvoj roditeljskog osjećaja uključuje ženinu potrebu za samostalnošću te usmjerenost na karijeru i posao koji obavlja izvan kuće. Na doživljaj roditeljstva djeluje i značajka djeteta odnosno novorođenče i dijete u prvoj godini života zbog svojega temperamenta. Dokazano je da dijete teškoga temperamenta povećava roditeljski stres i smanjuje osjećaj roditeljske kompetencije. Time otežava stvaranje dobrog odnosa roditelj – dijete. Najviše se zna o tome kako zapravo na roditeljsko zadovoljstvo i kompetenciju utječu djeca s problemima u razvoju. Također, pokazalo se da izrazito obeshrabrujuće na roditelje djeluju djeca koja imaju emocionalne probleme, djeca problematičnog ponašanja, agresivna djeca i ona prkosna. (Peterson i Hann, 2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Pokazatelji praćenja razvoja doživljaja roditeljstva pokazuju da većina roditelja izražava zadovoljstvo roditeljstvom, pa i bračnim odnosima. Međutim, primjećuju se karakteristične prekretnice u prirodi toga odnosa. Tijekom djetetova odrastanja izraženo je potpuno smanjenje zadovoljstva roditeljstvom i roditeljske kompetencije. To smanjenje najizrazitije je između 10. i 12. godine djeteta. Neslaganje djeteta i roditelja u djetetovoj dobi između 4. i 6. godine u značajnoj je mjeri prediktivno za to neslaganje kad je dijete u dobi između 13. i 15. godine. Roditeljsko zadovoljstvo pokazuje značajnu stabilnost, tj. podjednako je veliko ili malo tijekom cijelog djetinjstva u pojedinim roditelja. Roditeljsko je zadovoljstvo značajno povezano s bračnim zadovoljstvom, majke izjavljuju veće roditeljsko zadovoljstvo nego očevi, a također, veće je roditeljsko zadovoljstvo s biološkom djecom nego djecom bračnog partnera iz prethodnoga braka (Demo i Cox, 2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Vrsta odnosa i otvorena komunikacija koja se uspostavlja između 4. i 6. djetetove godine snažno usmjerava njihove buduće odnose. Kad ta komunikacija u predpubertetu naglo pada, ipak će i u adolescenciji ti odnosi biti dobri, ako su tijekom cijeloga djetinjstva roditelji zadržali osjećaj roditeljske kompetencije i otvorenu komunikaciju s djetetom (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

1.3. Utjecaji subjektivnog osjećaja roditeljske kompetencije

Dolazak djeteta u obitelj za većinu odraslih ljudi najvažniji je događaj u životu i značajna životna promjena. Roditeljski doživljaj kompetencije djeluje na roditeljsku sliku o sebi, na motivaciju za bavljenje djetetom, ali i na odnos roditelja prema djetetu što znatno utječe na razvoj djeteta. Pod utjecajem doživljaja roditeljstva mijenja se i bračno zadovoljstvo. Neki dolazak djeteta smatraju obiteljskom krizom, a suvremenije je shvaćanje da je to normalna razvojna faza (Cowan i Cowan, 1992; prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Kompetentnim roditeljem smatra se onaj pojedinac koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom te roditelj koji se dobro osjeća u svojoj roditeljskoj ulozi što ga čini sposobnim ne samo za obiteljski odgoj nego i za biranje najboljeg za svoje dijete u smislu izvanobiteljskih utjecaja i uspostave partnerstva s onima koji dijete odgajaju i obrazuju. Jačanje roditeljskih kompetencija čini roditelja sposobnim ne samo za obiteljski već i izvanobiteljski odgoj te razvijanje partnerstva s onima koji izvan obitelji skrbe o njegovom djetetu, odgajaju ga i obrazuju (Milanović i sur., 2000: 123).

Slika 1. Roditelji i djeca

Izvor: https://www.google.hr/search?q=roditelji+i+djeca&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjcsOfs8bjUAhUHMhoKHYg4DXsQ_AUICigB&biw=1600&bih=745#imgrc=ZyR-sWGZJj5fMM:

Subjektivni doživljaj kompetentnog roditeljstva, koji je utemeljen na pozitivnim samoprocjenama roditelja, utjecat će na učinkovitost njihovih postupaka i stvoriti emocionalno ozračje. Ono će pozitivno djelovati na razvoj djeteta (Bornstein i sur., 1998 prema Čudina Obradović – Obradović, 2006). Prema Belskom subjektivni doživljaj kompetentnog roditeljstva prerast će u roditeljstvo koje je „osjetljivo za djetetove mogućnosti i razvojne zadatke“. Rovine i Belski (1990, prema Čudina Obradović - Obradović, 2006) navode da se nasuprot subjektivnog doživljaja može pojaviti i negativan subjektivni doživljaj. On je zapravo izražen kao manjak roditeljske kompetencije i stres uvjetuje životnu krizu za oba bračna partnera, a može ugroziti i djetetov razvoj.

Petani (2010) ističe da se ukupna zrelost roditelja odnosi na psihičku, socijalnu, emocionalnu i moralnu zrelost. Isključivo takve osobe mogu uspješno odgajati svoju djecu. Mišljenja je da je potreban i pedagoški osjećaj te određena razina pedagoške kulture, što podrazumijeva stanovit fond znanja i sposobnosti za odgoj djeteta. S obzirom na to da se osjećaj osobne vrijednosti temelji na doživljaju punovrijednog člana obitelji, roditelji su dužni osigurati zdravo ozračje u kojem se mogu razviti pozitivne osobine ličnosti, steći ljubav i povjerenje kao preduvjeti za zdrav psihički razvoj djeteta. Neophodna je direktna i iskrena komunikacija koja podrazumijeva jasnu verbalizaciju onoga što se misli, doživljava i osjeća.. Važan je otvoren odnos prema društvu koji podrazumijeva da je obitelj u stanju zauzeti kritički stav prema utjecajima koji dolaze izvana te se prilagođavati realitetu u kojem trenutno jest. Pri tome, obitelj ne gubi svoju jedinstvenost i intimu. Da bi se prethodno navedeno ostvarilo potrebno je da obitelj, kao zajednica članova, ulaže maksimalan napor, energiju i volju (Petani, 2010: 42-43).

1.4. Majčinstvo

O majčinstvu i majkama mnogo je toga napisano. Razlog tome ne začuđava jer one imaju najvažniju ulogu u životu svakog djeteta.

"Dijete u prvim, presudnim godinama života majku doživljava kao sveobuhvatnu, snagu koja štiti i hrani. Majka je hrana, ljubav, toplina, zemlja. Kad te ona voli, znači da si živ, ukorijenjen, da si doma."

Erich Fromm

Majkom djeteta se smatra žena koja ga je začela, nosila u utrobi i rodila; dakle, majka u tradicionalnom smislu. Također, majkom se smatra žena koja je donirala jajnu stanicu za oplodnju djeteta koje će nositi u utrobi i roditi neka druga žena (genetska majka) i zatim žena koja u utrobi nosi i rađa dijete začeto iz tuđe jajne stanice (gestacijska majka), navodi Čudina – Obradović i Obradović (2006). Prema hrvatskom obiteljskom zakonu (Alinčić i sur., 2004) posve je jasna definicija majke u našoj zemlji. Prema članku 53. djetetova majka je žena koja ga je rodila. Iznimno, majkom djeteta mogla bi se smatrati žena koja je dala sve svoje jajne stanice za njegovo začecje, ako to nije bilo dobrovoljno i uz njezin pisani pristanak. Također, majka koja je posvojila dijete upisuje se u maticu rođenih kao majka i to joj je majčinsko

pravo zauvijek pripada, jer nakon zasnivanja posvojenja nije dopušteno osporavanje ili utvrđivanje majčinstva i očinstva (članak 147.).

***"Biti majka znači učiti o snagama koje niste znali da imate
i doživjeti strahove za koje niste znali da postoje."***

Linda Wooten

Žene-majke iskazuju doživljaj životnoga smisla mnogo češće nego žene bez djece. Tako da ako majčinstvo shvatimo kao subjektivni roditeljski osjećaj, on je za žene najvažniji izvor osobnog identiteta, mnogo snažniji od bračnog statusa ili profesije navodi Arendell (2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). To je najuočljivije u patnjama žena koje ne mogu roditi, u velikom društvenom pritisku za ženu da se uda i rodi, u golemom investiranju vremena, napora i uživanja u bavljenju djecom. Čini se da je uloga majčinstva za žene daleko važnija nego uloga očinstva za muškarce, te da je uloga majke središnja uloga za ženu i mjerilo njezine ženstvenosti (Walker, 2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Majčinstvo predstavlja temelj osobnog ispunjenja, razvoja i sreće, a istodobno je izvor najvećeg straha, tjeskobe i depresije. Donosi osjećaj ispunjenja, ali i ekonomskog tereta, ograničenja slobode i podređenosti. Ono predstavlja jedinstven doživljaj, poseban i drugačiji za svaku majku.

Slika 2. Majčinstvo

Izvor: https://www.google.hr/search?q=maj%C4%8Dinstvo&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwib9Pfv8rjUAhWJPBoKHZDI BnkQ_AUICigB&biw=1600&bih=745#imgrc=B28a2CxfW8VrLM:

Specifičan doprinos majke kao važne uloge u djetetovu životu, ponajprije je utjecaj na djetetovu sposobnost emocionalne regulacije. Senzitivno majčinstvo, odgovaranje majke na potrebe djeteta kao i majčina vedrina i emocionalna dostupnost razvit će sposobnost djeteta da vlada emocijama, da se umiruje i utješi kad je ljutito ili tužno, a ta se osobina, čini se razvija u

prvih nekoliko mjeseci života. Privrženost majke i djeteta olakšava mu da uspostavi društvene odnose s osobama izvan obitelji, što znatno olakšava i sam početak škole i prilagodbu, a time i školsku uspješnost. U bavljenju majke s djetetom nije samo važna vrsta aktivnosti, nego također način bavljenja i odnos majke prema djetetu. Ako dijete ne može uspostaviti privrženost, ako nema majku ili zainteresiranog skrbnika, javit će se u djetetovu razvoju niz nepovoljnih posljedica.

To su:

- 1. negativna emocionalnost i nepovjerenje prema ljudima i svijetu**
- 2. gubitak motivacije i znatiželje**
- 3. slabije pamćenje**
- 4. nemogućnost korištenja misaonih funkcija i školski neuspjeh**
- 5. smanjena pozornost i hiperaktivnost** (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Majčino ponašanje koje pomaže djetetu u tom važnom razvojnom zadatku jest osjetljivost i reagiranje na dječje potrebe. Njezina nametljivost, pretjerano poticanje, nezainteresiranost i indiferentnost bit će smetnja u tom razvoju. Djeca osjetljivih i zainteresiranih majki bolje će podnijeti frustraciju, imat će i bolju pozornost i neće biti hiperaktivna, smatraju Clark i Ladd (2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Zadaci koji pripadaju tipičnoj majčinskoj praksi, a neki to nazivaju i neposredna uključenost u podizanje djeteta smatraju Wood i Repetti (2004, prema Čudina – Obradović i Obradović 2006), su: mijenjanje pelena, kupanje, hranjenje, čitanje djetetu, nabava odjeće, predmeta i igračaka za dijete, vođenje u jaslice/vrtić, bavljenje djetetom noću, igranje s djetetom, vođenje liječniku, vođenje djeteta u šetnju i na izlaske, razgovaranje s djetetom, prevoženje djeteta. Možemo dodati i nošenje djeteta, umivanje uplakanog djeteta, kupovanje i priprema djetetovih obroka, održavanje čistoće djeteta i okoline, pjevanje djetetu. Majčinska praksa proizlazi iz neodgodivih potreba djeteta i ne obuhvaća samo određene vještine i znanja, nego i uspostavljanje dubokog emocionalnog odnosa, koji je nužan za razvoj osjećaja sigurnosti i buduće društvene i kognitivne kompetencije djeteta (Čudini – Obradović, 2006).

1.5. Očinstvo

Pojam otac podrazumijeva odnos u kojem može, a ne mora biti zastupljena biološka sastavnica (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). To su razni oblici kao otac – hranitelj obitelji, otac obitelji dvostrukog hranitelja, rastavljeni očevi, izvanbračni očevi, očevi koji preuzimaju djelomičnu brigu za djecu iz prethodnog braka i potpunu brigu za djecu iz novog braka i djecu svoje nove partnerice. Moguće je, sa svrhom obrade i analizom, podijeliti muškarce prema kriteriju „otac“ - u sljedeće skupine navode Eggebeen i Knoester (2001, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006): muškarci bez djece, očevi koji žive s vlastitom djecom, očevi koji žive s djecom, očevi koji ne žive sa svojom maloljetnom djecom, očevi koji ne žive sa svojom odraslom djecom, a što se može sažeti u **četiri osnovna tipa očeva:**

1. Muškarci koji žive s maloljetnom djecom

2. Muškarci koji žive odvojeno od svoje maloljetne djece

3. Muškarci koji imaju odraslu i samostalnu djecu

4. Muškarci koji su očevi postali ženidbom (očusi) (Marsiglio, Amato i Day, 2000 prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Otac doživljava roditeljstvo donekle drugačije nego majka. Najprije, veći je društveni pritisak na žene da postanu majke, nego na muškarce da postanu očevi. Između ostalog, neplodnost puno više pogađa ženu, koja to često shvaća kao osobni neuspjeh, dok za muškarce u braku neplodnost predstavlja problem zbog ženinog nezadovoljstva i depresije nego za ostvarivanje očinstva, smatra Walker (2000, prema Čudina – Obradović i Obradović 2006).

Novija istraživanja uzdižu važnost i ulogu oca na mjesto gdje on treba biti: jednako važan i u ravnoteži s majkom. U prvim mjesecima života djeteta, glavnu ulogu ima majka, ali kako dijete raste tako uloga oca postaje sve veća. On djetetu predstavlja drugu stalnu figuru u obiteljskoj atmosferi, aktivno se uključuje u njega; hranjenje, previjanje, nošenje, maženje djeteta (Hrupelj, Miljković i sur., 2000).

"Puno je lakše postati nego ostati otac."

Ključevski

Očevo bavljenje djetetom djeluje na djetetov razvoj. Djeca koja imaju zainteresiranog i angažiranog oca pokazuju manje problema u ponašanju, manje su izložena raznim oblicima rizičnog ponašanja (drogi, alkoholu i cigaretama), manje „markiraju“ i imaju veće obrazovne

ambicije. Očev „zaigrani“ pristup i manja briga za pojedinosti svakodnevice može potaknuti djetetova školska postignuća i kreativnost, a očeva igra s djetetom, poticanje djeteta i razgovaranje o njegovim problemima znatno poboljšavaju djetetov socijalno – emocionalni razvoj, prilagodbu i životno zadovoljstvo (Brayfield, 1995, prema Čudina – Obradović i Obradović 2006).

Otac predstavlja svojevrsnu vezu sa stvarnošću i vanjskim svijetom. Odgojni utjecaj oca potreban je i kćeri i sinu, ali u različitim segmentima. Sinovima otac služi kao model s kojime se identificiraju. Oni sinovi koji su osjetili manjak očeve srdačnosti i ljubavi, osjećaju se manje sigurni, manje samopouzdaniji i manje prilagođeni. Nasuprot njima su sinovi koji imaju s očevima blizak i srdačan odnos. Što dječaci više odrastaju to je za njih uloga oca važnija (Hrupelj, Miljković i sur., 2000).

Slika 3. Očinstvo

Izvor:

https://www.google.hr/search?q=o%C4%8Dinstvo&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKewjxvL6xdTUAhVSFMAKHfCmCTIQ_AUICigB&biw=768&bih=497#imgrc=bILM3Fwb3QlilM:

„Otac je čovjek koji se nada da će njegov sin biti toliko dobar čovjek kakvim se on nadao postati.“

Frank A. Clark

Slično je i s odgojnim utjecajem oca na razvoj i formiranje ličnosti kćerke. Topao i srdačan odnos između oca i kćeri gradi samopouzdanje i zdravu svijest djevojčice o ženskosti te pozitivnom prihvaćanju sebe kao žene.

Zaključci su većine istraživanja da su i majka i otac uključeni u bitno različite vrste odnosa i aktivnosti sa svojom djecom, pa ih možemo promatrati kao specifičnu majčinsku i specifičnu očinsku praksu. Majčinska je praksa jednoličnija, sadržava sve aktivnosti potrebne za održavanje i tjelesni razvoj djeteta. Očevi se međusobno više razlikuju prema pristupu i

uključenosti u odgoj, ali ono što bi se moglo smatrati zajedničkim jest njihova uloga mentora i partnera u odgoju (Grossman i sur., 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Dobar i topao odnos s oba roditelja te sudjelovanje oba roditelja u odgoju djeteta, olakšavaju uspješno formiranje identiteta djeteta, njegov zdrav i skladan razvoj. Dobri odnosi s drugima i prihvaćanje odgovornosti bit će bolje kod djece koja imaju bliske odnose s oba roditelja (Hrupelj, Miljković i sur., 2000).

1.6. Osobine uspješnih roditelja

"Ako želite da vam djeca postanu dobri ljudi, potrošite na njih duplo više vremena i duplo manje novca."

Abigail Van Buren

Misao A. Van Burena jako je realna i na umu bi ju trebao imati svaki roditelj. Ona se odnosi na roditelja kojemu je stalo do uspješnosti svog djeteta, zrelog roditelja koji je odgovoran i koji će posvetiti pažnju za dobrobit djeteta. To je ono što karakterizira svakog uspješnog roditelja; prije svega pružanje ljubavi, topline i svih pozitivno emocionalnih osjećaja koji utječu na dijete.

Uspješni roditelji su oni roditelji koji pronalaze djelotvorne strategije za suočavanje sa stresom roditeljstva pronalazeći vrijeme i energiju za kvalitetno bavljenje djecom. Pred njih postavljaju razumna očekivanja, pružaju im potporu i razumijevanje, komuniciraju otvoreno i prijateljski (Bašić i sur. 2002, prema Ljubetić, 2007).

Janičić-Holcer (2007) navodi da savršeni roditelji ne postoje. Djeci to zapravo nije ni potrebno, oni su sretni kad vide da i roditelji imaju mane i vrline, slabosti i promašaje. Njima to daje slobodu da nauče biti onakva kakva jesu. Takvim funkcioniranjem ni oni nemaju potrebu glumiti savršenost.

Prema Hrupelj, Miljković i suradnicima (2000) uz fizičko i psihičko zdravlje, neke od bitnih **osobina uspješnih roditelja** su:

1. **Uspješan roditelj ima pozitivnu sliku o sebi.** Ljudi koji o sebi misle dobro imaju samopouzdanja i prihvaćaju sebe takve kakve jesu. Djeca takve osobe prihvaćaju, pa su samim tim i njihovi odgojni postupci djelotvorniji. Pod utjecajem takvog roditelja dijete samo razvija pozitivnu sliku o sebi.

2. **Uspješan roditelj je prilagodljiv.** Takvi roditelji se ne uznemiruju ako zbog djetetovih potreba moraju promijeniti nešto u svom dnevnom rasporedu. Važno je odustati od uobičajene svakodnevice i posvetiti se djetetu kroz razgovor, igru, šetnju...
3. **Uspješan roditelj je strpljiv.** Djeca su često zahtjevna i traže značajnu količinu pažnje što utječe na roditelje. No, uspješni su roditelji upravo oni koji su strpljivi i imaju razumijevanja i mirnoću u pristupu prema djeci.
4. **Uspješan roditelj je pozitivan uzor svojoj djeci.** Djeca konstantno promatraju i oponašaju okolinu oko sebe, a osobito svoje roditelje. Zašto?! Vrlo je jednostavno, oni su im najvažniji modeli u učenju ponašanja, onog pozitivnog, ali i negativnog. Uspješni su roditelji toga svjesni, a sukladno tome ispravljaju vlastito ponašanje radi dobrobiti svoje djece. Primjer: Od djeteta se ne može tražiti da prelazi cestu isključivo kada se na semaforu pojavi zeleno svjetlo za pješake, ako se sam roditelj toga ne pridržava, prelazi i uz crveno svjetlo, a dijete to gleda.
5. **Uspješan roditelj rado uči.** Važno je da roditelji uče nove vještine i usvajaju znanja koja im mogu pomoći u odgoju. Većina roditelja smatra da ima dovoljno znanja i vještina, ali u ovom suvremenom svijetu djeca jako puno znaju, nekad neke stvari i više od odraslih. Zato je ključno da roditelj uči i proširuje svoje znanje (od čitanja literature, običnog razgovora s drugim ljudima...)
6. **Uspješan roditelj uživa u roditeljstvu.** Pozitivni osjećaji očituju se u njihovu odnosu prema djeci. Odgoj je poput svih drugih stvari koje čovjek radi – da bi bio uspješan, mora odgajati s užitkom.

2. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI NEKAD I DANAS

Obitelj kao temeljna društvena zajednica ima nezamjenjivu ulogu: odgoj djece. U njoj se ostvaruju prvi socijalni kontakti, iskustva, formiraju vrijednosti, stavovi, usvajaju norme, itd. Stoga možemo reći da se unutar obitelji stječu osnove odgoja u svim područjima života. (Rosić, 1995: 3).

2.1. Odgoj

Razgovarajući o nekome, ljudi često puta znaju reći: „Tako su ga roditelji odgojili“ i brojne druge izreke. Govore li ljudi to u pozitivnom ili negativnom smislu, ovisi o tome kako su zapravo roditelji odgojili svoju djecu. Ključnu ulogu u tome kakva će djeca postati imaju sami roditelji.

„Samo je jedan kutak svemira koji sigurno možete promijeniti, a to ste vi sami.

Mijenjajući sebe – mijenjate druge.“

Aldous Huxley

Vukasović (1974: 86) u svojoj knjizi definira odgoj, navodi njegova obilježja te definira odgoj u užem i u širem značenju.

„**Odgoj** je proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića u svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim kvalitetama. On se vrši trajno u slijedu naraštaja. Osnovni smisao odgoja sastoji se u prenošenju iskustava čovječanstva, tekovina kulture i civilizacije na mlađe naraštaje koji se tek pripremaju za život. U procesu te pripreme novi naraštaji prihvaćaju znanja, umijeća i navike, postignuća znanosti i umjetnosti, proizvodnje i tehnike, moralne norme i shvaćanja do kojih su došli njihovi prethodnici. Bez odgojne funkcije svaki bi čovjek počinjao stjecati iskustvo iz početka, štapom i primitivnom kamenom sjekirom. Čovječanstvo bi trajno ostalo na stupnju barbarstva, na samom početku prvobitne zajednice“ (Vukasović, 1974: 86).

„**Odgoj u užem značenju** usmjeren je na njegovanje i oblikovanje osobnosti te pozitivnih ljudskih osobina. Težište je na osjećajnoj i voljnoj sferi čovjekova bića, a odgojni rezultati očituju se u čestitim ljudskim uvjerenjima i stavovima, u pozitivnom odnosu prema ljudima i ljudskim vrijednostima, u poštenim, pravednim, humanim, plemenitim ljudskim postupcima. Sadržaj odgoja u užem značenju oslanja se na odgojni zadatak, tj. obuhvaća formiranje znanstvenog pogleda na svijet, moralnih shvaćanja i uvjerenja, razvijanje pozitivnih osjećaja, osobina, volje i značaja“ (Vukasović, 2010: 3).

„**Pojam odgoja u širem značenju** obuhvaća sveukupnost pedagoškog djelovanja na sve sfere čovjekova bića. On se tiče čitava čovjeka, upućen je na izgrađivanje cjelovite ljudske osobnosti, svih njezinih pozitivnih svojstava, razvijanje i oplemenjivanje intelekta, emocija, volje i značaja. Njegovi sastavni dijelovi su: tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj. Odgoj u širem značenju obuhvaća tri procesa: proces usvajanja znanja, umijeća i navika, proces razvijanja tjelesnih i intelektualnih snaga i sposobnosti i

proces izgrađivanja i oblikovanja osobnosti i karaktera, pogleda na svijet, osjećajnog i voljnog života. Na temelju tih procesa postavljaju se tri odgovarajuća zadatka odgajanja: materijalni (stjecanje znanja), funkcionalni (razvitak sposobnosti), i odgojni (izgradnja ljudskih odlika i osobnosti)“ (Vukasović, 2010: 3).

„Naša djeca, to je naša starost. Pravilan odgoj, to je naša sretna starost; loš odgoj, to je naša buduća nesreća, naše suze, naša krivnja pred drugim ljudima, pred čitavom zemljom.“

Makarenko

Odgojni ciljevi i roditeljske vrijednosti predstavljaju ciljeve koje roditelji žele postići u razvoju svoje djece. Ciljevi koji proizlaze iz osnovne roditeljske funkcije su preživljavanje i zdravlje djeteta, želja da se dijete postupno ekonomski osamostali i dostigne društveno propisane norme u pogledu postignuća, moralnih i vjerskih stavova i osobne sreće. U nekim je društvima prvenstvena odgojna zadaća nastaviti tradiciju, u drugima pronaći vlastitu jednostavnost i individualnost (Martin i Colbert, 1997, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). „Unatoč dobrim namjerama roditelja, mnoga današnja djeca su nehotice odgojena tako da uzimaju, a nikad ne daju ništa za uzvrat, da prikupljaju a nikad ne dijele, da posjeduju, a da nikad ne cijene vrijednost toga što imaju. I nažalost, mi živimo u kulturi koju sve više kontroliraju ljudi koji su i sami žrtve te epidemije i koji, zbog toga, ne mogu svojoj djeci prenijeti vrijednost empatije niti ih mogu podučiti moralu“ (Shaw i Wood, 2009: 11). Djeca uče i usvajaju sva znanja, vještine i postupke od svojih roditelja. Važna je funkcija roditelja da se u punom smislu posvete svojoj djeci i uče ih pravim životnim vrijednostima.

2.2. Mijenjanje roditeljstva kroz povijest

„Globalna svjetska gospodarska kriza, a posebice loši ekonomski uvjeti života, nezadovoljstvo kvalitetom života, uvjetuje da su brojne obitelji suočene brigom za osobno egzistenciju što povećava stres roditelja“ (Jurčević - Lozančić, 2011: 139).

Obitelj predstavlja temeljnu društvenu zajednicu koja je u stalnoj interakciji sa svojim okruženjem. Kao dinamičan i promjenljiv sustav, ona se mijenja zajedno s društvom kojega je dio, pa je stoga u osnovi njezina preobražaja i transformacija društva u cjelini. Promjene do kojih dolazi unutar obitelji odraz su posljedica općih društvenih kretanja i zato je obitelj slika u malom svih proturječja kroz koja prolazi društvo (Maleš, 2011).

Tijekom povijesti obitelj je doživjela niz značajnih promjena. U razdobljima društvenih tranzicija i obitelj se mijenjala i prolazila krize, ali nije nestala. Obiteljske krize su znak da se obitelj mora mijenjati jer njezina struktura, organizacija ili sustav vrijednosti na članove djeluju ograničavajuće i ometaju funkcionalne obiteljske procese, ističu Maleš i Kušević (2011). Navode da je unatoč povremenim krizama, obitelj još živa i sve važnija u životu pojedinca. Obitelj je prerasla iz društvene potrebe i nužnosti u emocionalni odabir pojedinca. Nadalje, Maleš i Kušević (2011: 42) govore kako je „roditeljstvo sve više stvar osobnog izbora pojedinca, pri čemu su individualne potrebe i ciljevi bitniji od očekivanja okruženja“. Ono je oduvijek prolazilo brojne promjene pa u tom smislu povijest roditeljstva možemo gledati kao slijed izmjena različitih paradigmi. Bilo da je riječ o prestanku korištenja djece kao radne snage i njihovu slanju u škole, o izlasku žene na tržište rada i prepuštanju skrbi o djetetu predškolskim institucijama ili o povećanom broju obitelji bez jednog roditelja, te su promjene značajno utjecale na društveno ozračje u kojemu se roditeljstvo odvijalo. Promjene u roditeljstvu nisu karakteristika isključivo današnjeg društva, već zakonitost svakog procesa koji se odvija u društvenom kontekstu. Danas su te promjene nešto brojnije i intenzivnije, obilježene s nekoliko ključnih trendova koji prije dvadesetak godina nisu bili ni vjerojatni ni mogući. U nastavku rada će biti opisani, tradicijski odgoj i suvremeni odgoj.

2.3. Tradicionalni odgoj

“S jedne strane upućuje na prošlost, na obitelj koja u mnogim aspektima više ne postoji zbog polazišta koja ne odgovaraju današnjem načinu života. S druge strane, ono što određuje tradicionalnu obitelj je sposobnost njegovanja tradicije, odnosno onog što obitelj čini nekom vrstom konstitutivnog elementa, trajnosti koja izmiče vremenu, neizostavne kako bi se govorilo o obitelji.“ (Nimac, 2010: 29)

Prema Nimcu (2010) ne postoji jednoznačna definicija tradicionalnih obilježja, već se ona često prikazuje u crno-bijeloj tehnici koja varira od autora do autora.

Sociolog A. Giddens tradicionalnu obitelj opisuje kao zajednicu utemeljenu na ekonomskim interesima bez ljubavi, gdje je žena bila podčinjena mužu, bez ravnopravnosti među bračnim drugovima, a seksualnost, osim u elitnim grupama, bila je svedena na reprodukciju (Nimac, 2010).

Neki drugi autori gledaju blaže na tradicionalnu obitelj te tradicionalnim obilježjima smatraju „proširenu obitelj“ s puno djece, koja uključuje djedove koji žive pod istim krovom, strogu podjelu uloga, više ili manje izraženu podčinjenost žene, posjedovanje i pravo

vlasništva nad partnerom, ali i samozatajno žrtvovanje za drugoga, zajedničko pojavljivanje u javnosti, apsolutnu vjernost i strogo zadane socijalne funkcije.

Tradicionalna obitelj u sebi sadrži višeznačnost. Temeljni kriterij za određivanje tradicije je trajnost, odnosno međugeneracijsko prenošenje iskustva koje ne uključuje samo materijalne objekte i društvene institucije već i sustave vjerovanja (Nimac, 2010). Tradicionalno shvaćanje roditeljstva može se izjednačiti s majčinstvom, ono je za razliku od očinstva biološki utemeljeno i time nerazdvojen dio ženina, a ne muškarčeva identiteta. Očevi su imali važnu ulogu u ispunjavanju roditeljstva samo putem materijalne potpore ženi-majci (Deutsch, 2001, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Otac je bio neograničen gospodar i apsolutni autoritet u obitelji. Također, patrijarhat je odredila pojava kršćanstva koja je propovijedala nadmoć muškarca i isticala da je žena rođena kako bi služila muškarcu (Savićević, 1967: 14). Žene su bile „neosobe bez pravnog statusa, nisu imale nikakva ekonomska dobra kao što nisu mogle posjedovati ni zaraditi svoja vlastita prava“ (Galić, 2002: 230). Smatralo se da muškarci stvaraju svijet, povijest i kulturu, dok žene samo rađaju i podižu djecu (Galić, 2006: 149).

Tijekom povijesti su majčinstvo i očinstvo obilježavale uloge jasno podijeljene prema spolu. Tako je žena skrbrila o kućanstvu i djeci, dok je muškarac priskrblijavao sredstva potrebna za funkcioniranje obitelji. Juul (2004) ističe ravnopravno dostojanstvo u odnosima što znači da zajednica s jednakom ozbiljnošću shvaća želje, mišljenje i potrebe obiju strana te da ih ne odbacuje i ne omalovažava. To i je razlog zašto je ravnopravno dostojanstvo jedina prava alternativa obrascu patrijarhalne obitelji iz prošlosti, obrascu u kojem je službeni poredak bi vrlo jasan. Muškarac i otac su bili na čelu obitelji, žena i majka iza njega, a na kraju djeca. Taj je tip obitelji kako navodi Juul (2004), jasno odražavao podjelu moći u društvu, a ona, se kao i u društvu, nije ticala samo moći nego i podjele dužnosti. Muškarac je bio taj koji privređuje za obitelj – novac i moć, idu ruku pod ruku – a tjelesna i mentalna briga za djecu, dom i ostale članove obitelji bila je ugrađena u ulogu žene. U slučajevima kada bi takva obitelj funkcionirala najbolje što je mogla, to bi postao skladan, prosvijetljeni despotizam.

Kad su se žene počele školovati, zapošljavati i zarađivati, počele su zahtijevati, što je sasvim prirodno, i dio moći i ravnopravniju podjelu brige za obitelj (Juul, 2004).

Tijekom povijesti obitelj je doživjela niz značajnih promjena. U razdoblju društvenih tranzicija i obitelj se mijenjala i prolazila krize. Obiteljske krize su znak da se obitelj mora mijenjati jer njezina struktura, organizacija ili sustav vrijednosti na članove djeluju ograničavajuće, a i samim time ometaju funkcionalne obiteljske procese. Unatoč povremenim

krizama, obitelj je još živa i, moglo bi se reći, sve važnija u životu pojedinca. Obitelj je prerasla iz društvene potrebe i nužnosti u emocionalni odabir pojedinca (Maleš, 2011). Tradicionalni odgoj je bio nekada, a današnji odgoj nazivamo suvremenim odgojem i o karakteristikama „suvremenog roditeljstva“, roditeljskim odgojnim stilovima bit će riječ u nastavku rada.

2.4. Suvremeni odgoj

„Roditelji koji su zaboravili čežnje svog djetinjstva - zaboravili kako se igra i mašta - loši su roditelji. Kada dijete izgubi sposobnost igranja, ono je fizički oštećeno i predstavlja opasnost za svako drugo dijete koje mu se približi.“

Alexander Sutherland Neill

Roditelji danas imaju važnu ulogu u odgoju djece. Ona danas žive u vremenu napretka tehnologije kada roditelji imaju puno veću obavezu jer je djeci potrebno više pažnje. Zbog obaveza, stresa, nekih razmirica na poslu sa šefom ili nešto treće, dolaze kući nervozni i isfrustrirani pa se kao takvi iskaljuju na svoju djecu što nikako dobro ne utječe na dijete. Usmjereni su na karijeru, zaokupirani su svime samo ne svojom djecom (naravno, svaka čast onim roditeljima koji posvećuju pažnju svojim najmanjima, koji provode vrijeme s njima i roditeljima koji su u punom smislu riječi roditelji). Danas je sve više rastavljenih roditelja, jednoroditeljskih obitelji, sve se kasnije stupa u brak. Sve je to ono što utječe na djecu.

„Ako na jednu stranu zamišljene vage stavite svoje obaveze, odgovornosti, ambicije, umor, neprospavane noći i žrtvovanje, a na drugu stranu iste vage smjestite zadovoljstvo koje vas obuzima dok gledate svoje dijete kako raste, mijenja se, razvija, uči nove stvari i gradi vlastiti svijet – što mislite koja će strana prevagnuti? Roditeljstvo je prije svega povlastica koje nismo dovoljno svjesni i koju ne znamo cijeniti. Ono podrazumijeva i dugi niz obaveza i odgovornosti, ali u usporedbi s nagradom koju na kraju dobijete – uloženi trud višestruko se isplati“ (Janičić – Holcer, 2007: 7).

Suvremeni pojam roditeljstva shvaća se kao „ravnopravno roditeljsko partnerstvo“. Roditelji odbijaju tradicionalne društvene pritiske i uvriježene stereotipe očinstva i majčinstva te rodno podijeljene uloge u kući i izvan nje. Zajedničkim roditeljstvom izbjeći će se nepovoljni obiteljski odnosi (Milkie i Peltola, 1999, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Pozitivna disciplina je suštinski dio koncepta pozitivnog ili konstruktivnog roditeljstva. Pećnik (2008) navodi četiri ključna elementa koja moraju biti zastupljena u roditeljstvu, a to su: njega, strukturiranost roditeljstva (postavljanje granica), prepoznavanje djetetovih potreba i osnaživanje djeteta, dok Juul (2008) u svoj koncept roditeljskog vođenja uključuje roditeljski autoritet, međusobni dijalog, zanimanje za dijete, uključenost u njegov život i prepoznavanje djetetovih potreba. Bez obzira na moguće razlike u određivanju roditeljske uloge, većina se suvremenih autora slaže da je zadatak roditelja da postavlja jasne granice djetetu te da mu osigura okruženje u kojem će stjecati životno važne vještine. Dijete kompetenciju razvija kroz aktivnost pa dobar odgoj pretpostavlja pružanje prilike djetetu da u svakodnevnim situacijama donosi odluke, rješava probleme i uči se odgovornosti. Za mnoge je roditelje ova nova situacija zbunjujuća.

Funkcije suvremene obitelji su:

- **biološko-reproduktivna funkcija** koja se odnosi na rađanje i stvaranje potomstva,
- **odgojna funkcija** – obiteljska specifičnost je u intimnosti i emocionalnoj povezanosti, u ljubavi i bliskosti, spontanom prihvaćanju dužnosti i odgovornosti,
- **gospodarska funkcija** odnosi se na podmirenje svih bioloških, materijalnih i duhovnih potreba obitelji i njezinih članova što podrazumijeva uvođenje mladih u svijet rada te razvijanje pozitivnog stava o radu,
- **društveno-kulturna funkcija** – odnosi se na proces socijalizacije,
- **moralna funkcija** – odnosi se na moral koji se očituje u vrednovanju ljudskih htijenja i postupaka kao dobrih i loših,
- **religijska funkcija** – odnosi se na vjerski odgoj kroz koji obitelj čuva, njeguje i štiti vjerske istine, religijsku kulturu i vrijednosti,
- **domoljubna funkcija** podrazumijeva razvijanje osjećaja nacionalne pripadnosti, privrženosti i odanosti svome narodu i domovini (Petani, 2010).

„Očito je da je današnji odgoj postao vrlo zahtjevan i, osim što traži od roditelja odricanje, vrijeme, strpljenje i razumijevanje djeteta, traži određena znanja i vještine. Teško je udovoljiti zahtjevima suvremenog odgoja ako se roditeljska znanja i vještine temelje na nasljeđu vlastitih roditelja. Kompetentan roditelj poznaje razvojne potrebe djeteta, pruža kvalitetan odgoj, zna odabrati za svoje dijete, odgovarajuće izvanobiteljske utjecaje, shvaća važnost i sposoban je za razvijanje partnerstva s onima koji izvan obitelji skrbe o njegovu djetetu, odgajaju ga i obrazuju (Maleš, 2012: 15).

Ukoliko roditelji izaberu oblik odgoja u kojem stalno govore *da*, dogodit će se da su djeca u početku sretna, a roditelji vrlo popularni, sukoba je malo i kratko trajaju. Tako je i inače prve tri, četiri godine, a ako im pružanje usluga stvarno dobro ide, i ako sami sebi nisu nimalo važni, uz to imaju i novca, sklad može potrajati još nekoliko godina. I tu je kraj. Kraj se događa zato što tom obliku davanja ljubavi nedostaje istinska toplina i hrana, i on uvijek vodi tome da dijete postaje sve zahtjevnije. Djeca imaju puno povjerenje u svoje roditelje, i ako roditelji odaberu takav oblik ljubavi, ona misle da ih se voli, ali to ne osjećaju. Osjećaju da im je toplo neko vrijeme nakon što im se ispuni želja, ali im brzo postane hladno i zato počinju tražiti sve više (Juul, 2004).

Danas se mnogo govori i o tome kako djeca postaju „razmažena“, međutim to se ne događa zato što dobivaju previše igračaka ili novca, nego zato što sve to dobivaju iz pogrešnih razloga: roditelji žele biti popularni, groze se sukoba, ili se sjećaju vlastitog djetinjstva kada im se uvijek govorilo ne, ili zato što misle da je takav oblik pokazivanja ljubavi doista ljubav. Nije! Namjera mu jest pokazati ljubav djetetu, ali u njemu nema topline i hrane kakva postoji u odnosima u kojima su roditelji autentični. Za odnos s djecom vrijedi činjenica da ljubav koju za njih osjećamo sama po sebi nema nikakvu vrijednost. Ona ne postaje vrijednom, sve dok se ne pretvori u način ponašanja koji im daje mogućnost da rastu i razvijaju se. U mnogim obiteljima svakodnevicu roditelja obilježava kretanje cik-cak, malo naprijed malo natrag. Djecu zbunjuje jer se pokušavaju orijentirati prema roditeljima, a njihove se vrijednosti mijenjaju češće nego što im je to podnošljivo. U najgorem slučaju, roditelji gube vjerodostojnost, a djeca vjeru u kompetentnost roditelja (Juul, 2008).

„Dijete nije odrastao čovjek u minijaturi.

Djeca gledaju, misle i osjećaju na svoj način.

Priroda želi da su djeca prije nego što postanu odrasli.

***Dijete se opire ako ne uzimamo u obzir njihove prirodne osobine
i ako mu oduzimamo veselje djetinjstva.“***

Rousseau

Štalekar (2010) ističe neke najznačajnije promjene u životu obitelji kojima svjedočimo, a to su: sve veći broj zaposlenih i ekonomski nezavisnih žena, sve je kasnija dob stupanja u brak, prevladavaju dvogeneracijske obitelji, sve je veći broj parova bez djece, raste broj razvoda brakova i jednoroditeljskih obitelji, u porastu je broj izvanbračnih obitelji i

samačkih kućanstava, raste broj alternativnih zajednica. Autor piše o braku: izbor partnera determiniran je unutarnjom stvarnošću i nesvjesnim mehanizmima. Vrijeme zaljubljenosti kao i bračni dijadni odnos imaju mnogo toga zajedničkog s ranim emocionalnim iskustvima i primarnim objektnim odnosima. Izabiru se partneri ujednačeno dosegnute razine integriteta, premda se može raditi o osobnostima s različito usvojenim mehanizmima obrana (aktivan-pasivan, superioran-inferioran itd.). U brak se donosi psihološko nasljeđe dvaju obiteljskih sustava. Bračni par prolazi svoj razvoj nastojeći zadovoljiti svoje uzajamne potrebe, što je u konačnici povezano i s individualnim razvojem. Partneri ravnopravno pridonose kompoziciji odnosa. U brak se stupa zbog biološke datosti žene i muškarca, njihovih nagonskih potreba i potreba za roditeljstvom, zbog težnje za blizinom i prisnošću s drugom osobom. Zasnivanje braka uključuje priznavanje ustaljenih obrazaca izgradnje kompletne ličnosti, ali i konformiranje osobe u skladu sa socijalno prihvaćenim pravilima. T. Litz je među prvima naglasio činjenicu da se i odrasle osobe nastavljaju razvijati i da interakcije u braku potiču sazrijevanje. Suvremeni trenutak življenja obilježen je nastojanjima pripadnika različitih obiteljskih struktura da se one legalno prihvate i ostvare jednakopravnost u odnosu spram tradicionalne nuklearne obitelji. Koliko su različiti tipovi obitelji priznati i prihvaćeni ovisi o sredini u kojoj članovi obitelji obitavaju, ali i o pravnoj regulativi pojedine države. (Maleš i Kušević, 2011: 45).

„U zdravoj (funkcionalnoj) obitelji prvenstveno je stabilan bračni odnos. U stabilnom braku nailazimo na predanost, ljubav, odanost, međuovisnost, uzajamnost i brižnost. Zreli su partneri sposobni očuvati jasne granice svojih individualnosti, što je preduvjet za empatiju i suosjećanje. Jasna su im razgraničenja bračnih i roditeljskih uloga, održavaju granice bračnog podsustava gradeći svoj prostor intimnosti i seksualnosti. Ostali obiteljski podsustavi također su uravnoteženi uz polupropusnost granica. Komunikacija je jasna, emocije se slobodno izražavaju, a nesporazumi se rješavaju dogovaranjem i kompromisima uz spremnost na promjene.

U disfunkcionalnim obiteljima nalazimo poremećaj strukture obitelji, poremećaj granica, uloga i vodstva, neprirodne saveze, neuspjehe u postavljanju i rješavanju problema, poteškoće u komunikaciji i ekspresiji emocija. Teško disfunkcionalne obitelji su nefleksibilne i slabo adaptabilne, ne mijenjaju se u interakciji s razvojnim potrebama, utjecajima i događajima iz okoline. Obiteljska su pravila ili kruto postavljena ili ih niti nema“ (Štalekar, 2010: 246).

Uz dvoroditeljsku obitelj u kojoj dijete živi s oba roditelja, javlja se i jednoroditeljska obitelj. Mnoge su predrasude o obitelji s jednim roditeljem što je štetno i neodgovarajuće za dijete. To su samo različite obitelji, kao što se razlikuju dvije obitelji s oba roditelja. Drugim riječima, djeca iz obitelji s jednim roditeljem postižu iste uspjehe u životu i ponašaju se isto

kao i njihovi vršnjaci iz obitelji s oba roditelja. Nažalost, dva roditelja ispod istog krova ne jamče da će u obiteljskom domu vladati ljubav i harmonija (Janičić – Holcer, 2007).

Međutim, stručnjaci pretpostavljaju da je jednoroditeljska obitelj manje povoljna i manje poticajna za razvoj od dvoroditeljske obitelji.

Četiri glavna čimbenika koja mogu dovesti do nepovoljnog utjecaja jednoroditeljske obitelji su:

- **ekonomski položaj obitelji**
- **manjkav socijalizacijski kontekst**
- **stres zbog raspada obitelji**
- **majčina psihološka dobrobit** (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Ekonomski položaj obitelji objašnjava se većom kvalitetom dvoroditeljske obitelji u odgoju djece. U dvoroditeljskoj obitelji u dijete se dvostruko i komplementarno ulažu i novac i vrijeme. Povoljnost okoline određuju razlike u ekonomskoj moći, pa svakako nije jednak utjecaj dvoroditeljskih i jednoroditeljskih obitelji.

Manjkav socijalizacijski kontekst jest nepostojanje autoriteta i nemogućnosti učenja odnosa prema autoritetu. Također, zbog odsutnosti oca promijenit će se odnos u obitelji, bit će strog ili preblag, a smanjit će se roditeljski nadzor i uključenost u djetetove aktivnosti (Biblarz i Gottainer, 2000, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Djeca iz jednoroditeljskih obitelji sklonija su delinkvenciji, imaju niže samopoštovanje, depresivna su i postižu slabiji uspjeh u školi.

Stres zbog raspada obitelji usredotočena je više na stres koji djeca doživljavaju zbog promjena u obiteljskoj strukturi, nego na specifičnost same strukture. Jednoroditeljska obitelj najčešće nastaje raspadom obitelji – zbog smrti roditelja ili zbog razvoda, a to je samo po sebi stres za dijete i obitelj. Sve će to pogoršati ponašanje i umanjiti uspjeh u školi.

Posljednji čimbenik je **majčina psihološka adaptacija**, depresija zbog smrti partnera ili rastava znatno mogu smanjiti majčinu roditeljsku kompetenciju i prag njezine tolerancije za djetetovo ponašanje i reagiranje (Carlson i Corcoran, 2001, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

„Termin samohrani roditelj se odnosi na roditelje koji samostalno, bez drugog roditelja skrbe o djetetu. Definicija samohranog roditelja uvelike ovisi o tome što se podrazumijeva pod riječju samohran. To može značiti sam, samostalan, usamljen, prepušten sam sebi, nevjenčan ili izvan stalne veze. U tim obiteljima najčešće jedan roditelj, ovisno o uzrocima, ispada iz obiteljskog sustava dok drugi mora ponovno

organizirati i izgraditi novi način obiteljskog života i sam izvršavati brojne zadaće. Stoga bi možda takve roditelje bilo opravdanije nazvati roditelji samci, a ne samohrani roditelji kako se u nas uobičajeno nazivaju“ (Fišer i sur., 2006: 7).

Četiri stila roditeljskog odgoja – postojanih prema djeci – koji se razlikuju na osnovi dviju dimenzija:

- **1. dimenzija: emocionalne topline, brige**
- **2. dimenzija: stupnja zahtjevnosti, kontrole djetetova ponašanja**
(Delač – Hrupelj, 2000).

Roditeljski stilovi su autoritativni, autoritarni, permisivni i zanemarujući odgojni stil.

2.5. Autoritativan roditeljski stil

Autoritativan (demokratski-dosljedan) obuhvaća prilike u kojima roditelji postavljaju na dijete velike zahtjeve, određuju granice i provode nadzor, ali djetetu pružaju veliku toplinu i potporu. Glavni su odgojni ciljevi razviti djetetovu znatiželju, kreativnost, sreću, motivaciju i samostalnost. Osnovni je odnos prihvaćanje, a prihvaća se dječja mašta i izražavanje osjećaja. Roditeljska uloga je savjetnička, a ne nadzorna. Postavljene granice i pravila djetetu, objašnjavaju se. Djeca koja žive u takvom okruženju spontana su i slobodno izražavaju mišljenje i emocije, pa djeluju manje poslušno i „odgojeno“ nego djeca iz autoritarnog okruženja (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Autoritativno roditeljstvo okarakterizirano je visokim stupnjem prihvaćanja djeteta i bihevioralne kontrole, ali smanjenom psihološkom kontrolom. Takvi roditelji usmjeravaju djetetove aktivnosti na razuman način, potičući razgovor s djetetom, osluškujući njegove potrebe i uzimajući u obzir djetetove vlastite stavove, pa čak i prigovore. Roditelji potiču djetetovo izražavanje vlastitih želja i interesa, nastoje poticati djetetove kvalitete i zajedno s njime definirati buduće ciljeve i pravila, kojih se onda i roditelji i djeca trebaju pridržavati (Brković, 2009).

"Vaše dijete će postati onakvo kakvi ste vi sami; zato budite onakvi kakvi želite da vaša djeca budu."

David Bly

2.6. Autoritaran roditeljski stil

Autoritaran roditeljski stil (autokratski, kruti – strogi) obuhvaća opće prilike u kojima roditelji od djeteta imaju velika očekivanja i strogo ga nadziru, a djetetu ne daju dovoljno topline i potpore. Glavni su odgojni ciljevi učenje samokontrole (samoregulacije, vladanja sobom) i poslušnosti, pri čemu su roditelji autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila, koja ne treba objašnjavati. Najvažniji je zadatak roditelja postaviti granice i pravila, a prekršaji se kažnjavaju, često i tjelesno. Djeca koja žive u autokratskom okruženju sklona su promjenama raspoloženja, povučena su, nevesela, bojažljiva, razdražljiva i nisu spontana (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Autoritarni roditelji smatraju da su uvijek u pravu. Žele tihi i pokornu djecu, ne daju im topline zbog straha da ih suviše ne razmaze (Delač – Hrupelj, 2000). Imaju tendenciju oblikovati, vrjednovati, kontrolirati ponašanja i stavove svoje djece s obzirom na unaprijed zadani skup pravila koji su sami usvojili ili definirali kao jedini ispravan. Autoritarni roditelji misle da dijete mora znati gdje mu je mjesto, te naučiti vrijednosti marljivog rada putem ispunjavanja kućnih obaveza. Djeca takvih roditelja ne govore prije nego im se odrasli obrate (Brković, 2009).

2.7. Permisivan roditeljski stil

Permisivan (prepopustljiv) roditeljski stil obuhvaća prilike u kojima roditelji od djece traže malo i provode slabu kontrolu, ali im daju veliku toplinu i potporu. Roditelji zadovoljavaju svaki djetetov zahtjev, no prevelika sloboda nije primjerena za malu djecu. Ona im stvara nesigurnost, nesnalaženje u granicama, što potiče impulsivno i agresivno ponašanje djeteta (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Karakteristike su permisivnog roditeljskog stila izostanak kažnjavanja, prihvaćanje i poticanje djetetovih impulsa, želja i aktivnosti. Permisivni roditelji dogovaraju se s djecom oko pravila, postavljajući malo zahtjeva vezanih za poštivanje reda i provedbu kućnih obaveza. ponekad koriste i objašnjavaju pravila, nisu ustrajni u njihovu provođenju (Brković, 2009). Emocionalno su topli i brižni, no postavljaju vrlo malo granica dječjem ponašanju. S jedne strane, pokazuju ljubav, potiču i ohrabruju dijete, ono, ipak, slično kao dijete autoritarnih roditelja, pokazuje znakove nesigurnosti, često se ponaša impulsivno, nezrelo i nekontrolirano (Delač – Hrupelj, 2000).

2.8. Zanemarujući roditeljski stil

Zanemarujući (zapuštajući) roditeljski stil odnosi se na prilike roditeljstva unutar kojih se na dijete postavljaju mali zahtjevi, ono nema nadzora, ali niti topline i potpore. Roditelji ili emocionalno odbacuju djecu ili nemaju vremena i snage brinuti se za njih. Reakcija na takav odnos jest djetetovo neprijateljstvo i otpor, a zbog toga djeca ne uspijevaju steći društvenu kompetenciju i neuspješna su u školi. Djeca mnogo vremena provode bez nadzora i roditelji ne znaju gdje su, što rade niti s kim se druže. Iz takvih roditeljskih odnosa najčešće se razvijaju adolescenti koji prikazuju različite oblike neprihvatljivog ponašanja (Martin i Colbert, 1997, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Roditelji zanemarujućega roditeljskog stila uključuju se u odgajanje svog djeteta samo minimalno koliko je potrebno. Ne uključuju se u djetetove aktivnosti, ne nastoje upoznati njegove želje i potrebe i imaju vrlo malu kontrolu nad aktivnostima kojima se dijete bavi. Takvi roditelji reduciraju količinu interakcije sa svojim djetetom i odgovaraju samo na njegove neposredne potrebe (Brković, 2009).

„Ako su cilj odgoja samopouzdana djeca, djeca koja vladaju sobom, znatiželjna i zadovoljna, onda treba mijenjati ponašanje roditelja i njihove odgojne metode od autoritarnih prema demokratskim, od represivnih prema permisivnim postupcima. Roditelji koji ne uspiju definirati i nametnuti jasne granice prihvatljivog ponašanja imaju veću šansu odgojiti djecu s niskim stupnjem samopoštovanja. Roditelji koji odbijaju djecu, koji nisu djetetu bliski i autokratski su nastrojani, češće imaju djecu koja razvijaju osjećaj manje vrijednosti“ (Flekkoy i Kaufman, 1997, prema Maleš, Milanović i Stričević, 2003: 37).

Ono što zaokuplja pozornost znanstvenika jest veza između roditeljskih stilova odgoja i ponašanja djeteta kao odgovora na njih. Četiri moguće kombinacije ekstremnih pozicija na dimenzijama stila odgoja koje rezultiraju različitim oblicima ponašanja djece:

- **Topli i strogi roditelji** – takvoj će djeci biti važno mišljenje odraslih te će spremno internalizirati pravila i bit će privrženi roditeljima.
- **Topli i permisivni roditelji** – njihova će djeca biti samopouzdana i socijalno otvorena. Međutim, često će ignorirati i kršiti pravila, a bit će također prijazna, umiljata i razmažena.

- **Hladni i strogi roditelji** – djeca takvih roditelja bit će anksiozna, nedruželjubiva, neprijazna i prkosna, a njihova agresija i srdžba mogu biti usmjereni i prema okolini, ali i prema sebi samima.
- **Hladni i permisivni roditelji** – njihova djeca bit će neprijateljski raspoložena, odbijati će i kršiti pravila, a također imaju šansu postati velikim delinkventima (Ljubetić, 2007).

Tablica 1 – Osobine djece u funkciji različitih odgojnih stilova (Ljubetić, 2007)

stil odgoja	osobine djeteta
Autoritarni	<ul style="list-style-type: none"> · Nezadovoljno · Povučeno · Nesigurno · Brine kako će udovoljiti roditelju a ne kako će riješiti problem · Djevojčicama nedostaje motivacija za postignućem · Dječaci su agresivni
Popustljivi	<ul style="list-style-type: none"> · Obično dobro raspoloženo · Nema osjećaja odgovornosti · Nezrelo · Ima slabu samokontrolu · Nesigurno · Razmaženo · Agresivno kad ne dobije što hoće
Zanemarujući	<ul style="list-style-type: none"> · Promjenjivog raspoloženja · Nema kontrolu nad svojim ponašanjem · Ne zanima ga škola · Sklono uzimanju droge, alkohola ili delinkvenciji
Autoritativni	<ul style="list-style-type: none"> · Samopouzđano · Ima visoko samopoštovanje · Sigurno u sebe · Spremno prihvatiti rizik · Ima visoku potrebu za postignućem · Ima dobru samokontrolu

Dakle, **roditeljski odgoj** moguće je opisati pomoću **dvije dimenzije: roditeljskom toplinom i roditeljskim nadzorom**. U novije se vrijeme razlikuju dva oblika nadzora: vanjski ili nadzor ponašanja, te unutarnji ili psihološki nadzor.

- **Nadzor ponašanja** odnosi se na postavljanje pravila ponašanja i dopuštenih granica, te se kontrolira i kažnjava kršenje postavljenih pravila i granica. Njime se najčešće želi izbjeći nepoželjno ponašanje djeteta i adolescenata.
- **Psihološki nadzor** nastoji pratiti unutarnje djetetove doživljaje, emocije i misli, nepoželjan je i potiče u adolescenata depresiju, a ponekad i agresiju. Njemu blizak pojam jest psihološki pritisak te ograničavanje. U literaturi se nalaze još pojmovi potpora, prihvaćanje. Nadzor ne smije premašiti dimenziju topline, a s druge strane na razvoj djeteta nepovoljno će se odraziti subjektivni doživljaj nadzora, i to kao djetetovo neprihvatanje socijalizacije i roditelja u najširem smislu (Barber, 1996, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Model četiri roditeljska stila dopunili su autori Steinberg, Elmen i Mounts (1989, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) još jednom dimenzijom, a to je **roditeljska potpora autonomiji ili uravnoteženost moći**. Ta je dimenzija važna u razdoblju adolescencije, pa čak i u njezinim počecima od 10. godine nadalje, kad dijete počinje uspostavljati neovisan psihološki identitet. Podupiranje autonomije je zapravo roditeljsko poticanje djeteta da bude neovisno i samostalno u odlučivanju, a sukob roditelja i adolescenata najčešće se odnosi upravo na postavljanje granica i neovisnost adolescenata.

„Najveći zločin koji u današnjem odgoju možemo počinuti u odnosu na dijete je da ga ne pustimo na miru. Djetetu je potreban mir, kako bi sam mogao sagledati, oslušivati, shvatiti i upoznati se sa svim što ga okružuje, a roditeljeva pretjerana nametljivost samo će ga omesti u tome. Tek kad odgoj djeteta bude utemeljen na sigurnosti da se greške ne mogu izbrisati, nego da moraju imati svoje posljedice, ali istodobno i na sigurnosti da se one tijekom evolucije mogu promijeniti polaganim prilagođavanjem danima, odnosima, tek će tada odgoj postati znanost, umjetnost.“ (Key, 2000: 77,78)

3. UTJECAJ ODGOJNIH STILOVA NA DIJETE

3.1. Utjecaj obitelji na biološki razvoj djeteta

Roditelji vlastitim postupcima, strategijama odgoja, ponašanjem, odgojnim čimbenicima imaju utjecaj na različite sastavnice razvoja djeteta.

Pod utjecajem obitelji na **biološki razvoj** djeteta razlikujemo:

- utjecaj na razvoj živčanog sustava,
- utjecaj na tjelesno zdravlje,
- utjecaj socijalno ekonomskog položaja obitelji na zdravlje,
- utjecaj rizične obitelji na zdravlje djeteta,
- utjecaj na zdravstvene navike djece.

3.2. Utjecaj na razvoj živčanog sustava

Kako bi se živčani sustav ispravno razvio, djetetu su potrebni jasni, društveni, emocionalni, perceptivni i spoznajni podražaji u prvih nekoliko mjeseca života pa i tijekom prvih godina života. Ako se ne pojavi potrebno podraživanje živčanog sustava, ili ako se on razvija u okolini koje dijete zapušta ili ga izlaže nenormalnim uvjetima razvoja, živčane će se stanice i njihovi dendriti povezati neprirodno ili će ubrzano odumirati i utnuti. Nepoticajna obiteljska okolina neće omogućiti proces finog usmjerenja živčane funkcije i prouzročit će poremećaj razvoja. Takva promjena u strukturi limbičkog sustava može spriječiti percipiranje, obradu i normalno reagiranje na emocionalne događaje. Promjena će biti manje više trajna, pa ako nova okolina i pruži prikladne emocionalne podražaje, taj „emocionalni“ dio djetetova mozga neće ih moći obraditi (Joseph, 1999, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Prva i temeljna iskustva koja su djetetu potrebna da bi se razvio njegov limbički sustav, koji je sjedište emocija, jest stalan tjelesni kontakt s majkom, odnosno emocionalni dodir. U slučaju da se dijete razvija u zanemarujućoj ili zlostavljajućoj okolini, svi limbički centri mogu se razvijati nenormalno ili mogu atrofirati. Takve promjene proizvest će socijalno povlačenje i ravnodušnost, pojačanu želju za društvenim kontaktom uz agresiju, neprepoznavanje emocionalnih izražaja, nesposobnost doživljaja ljubavi. Stres, kao što je odvajanje od majke, u ranoj dobi izaziva hormonalne promjene, što znači da se više ne luči

zaštitni hormon, a oslobađaju se hormoni stresa. Hormonski poremećaji potiču nenormalni razvoj živčanih veza, osobito unutar limbičkog sustava (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Iz tog razloga djeci kojoj nije zadovoljena potreba za emocionalnim dodirima, pokazuju pasivnost, apatiju, teške poremećaje pozornosti, pretjeranu plašljivost, neobične socijalne reakcije, smanjenu znatiželju. Takva djeca nisu sposobna predvidjeti posljedice svojih postupaka, ne mogu nadzirati neprikladno ponašanje ili su sklona samoranjavanju. Najvažnija i prva posljedica bit će nemoć djeteta da ostvari privrženost s majkom. Kvaliteta obitelji i osjetljivost najvažniji su stoga upravo za djecu koja su naslijedila veću sklonost negativnoj emocionalnosti (Belsky, Hsieh i Crnic, 1998, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Zbog izostanka brižne i tople obiteljske okoline u prvoj godini života, u živčanom se sustavu događaju promjene koje otežavaju i djetetov kognitivni razvoj. Velika negativna emocionalnost, npr. žalost, strah i posljedice stresa, otežavaju usmjeravanje pozornosti i kratkoročno pamćenje, a to će otežati razvoj razmišljanja, planiranja i rješavanja problema. Zbog toga je djeci velike negativne emocionalnosti ugrožen kognitivni razvoj. Obiteljska okolina koja smanjuje stres i potiče samoregulaciju proizvest će pravilan razvoj pozornosti i svih spoznajnih procesa. Tako i u fazi kada roditelji djecu pripremaju za školu, ovisi o njihovim postupcima kad se oblikuju živčani putovi koji povezuju emocionalna i spoznajna područja mozga. Djeca koja su rasla u nepovoljnoj okolini, prije svega će pokazivati izrazitu nemoć usredotočenja, slabo pamćenje, slabu motivaciju, nemogućnost planiranja i rješavanja problema. S druge strane, povoljna obiteljska okolina smanjivat će djetetov stres i razvijati njegovu emocionalnu kompetenciju, a postupno i djetetovu pozornost i kognitivnu regulaciju, tj. sposobnosti planiranja, praćenja svojega rada, uočavanja i ispravljanja pogrešaka (Blair, 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

3.3. Utjecaj na tjelesno zdravlje

Brižnost i toplina obiteljske okoline ima značajnu ulogu za tjelesni razvoj djeteta. Tri su osnovna pristupa proučavanju utjecaja obitelji na tjelesno zdravlje. S jedne strane, nastoje se proučiti utjecaji socijalno – ekonomskog položaja obitelji (SEP) (ekonomski, obrazovni, profesionalni i statusni položaj roditelja, te siromaštvo) na zdravlje djeteta i na dugoročne posljedice koje će se pokazati u odrasloj dobi (Chen, Mathews i Boyce, 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Drugi pristup više ističe obiteljske procese, društvenu i

emocionalnu sredinu, što će znatnije djelovati na tjelesno, a i duševno zdravlje djece. Treći pristup nastoji proučiti i utvrditi glavne mehanizme, putem kojih se socijalno – ekonomski položaj obitelji najvjerojatnije očituje u nepovoljnom emocionalnom ozračju, koje proizvodi negativne emocije i spoznaje koje će istodobno pokrenuti nepoželjne fiziološke mehanizme i nezdrave oblike ponašanja. Važno je uočiti da je djetinjstvo dugotrajno razdoblje života, za koje su tipične snažne razvojne promjene, pa su i te promjene mogući izvor nepovoljnog zdravstvenog razvoja. Obiteljski socijalno – ekonomski položaj može različito utjecati na zdravlje djeteta u različitim razvojnim razdobljima.

3.4. Utjecaj socijalno – ekonomskog položaja obitelji na zdravlje djeteta

Suvremeno društvo obilježava ekonomska kriza globalnih razmjera, koja neminovno utječe na članove obitelji s obzirom na pritisak nesigurnog zaposlenja, pitanje egzistencije i promjene nekih životnih navika (Šimić, 2011: 34).

Na temelju istraživanja koja su provedena diljem svijeta o povezanosti socijalno – ekonomskog položaja i zdravlja djece, moguće je sažeti sljedeće zaključke:

- **MORTALITET** kao i kod odraslih, neposredno je povezan sa socijalno – ekonomskim položajem obitelji i što je niži SEP, izražen u bilo kojem obliku, to je veći mortalitet. Najčešći uzroci mortaliteta u djece nepovoljnog socijalnog položaja jesu astma i bolesti dišnih puteva, ali i rak i prirođene anomalije i bolesti srca.
- **POBOLJEVANJE** - Djeca slabijeg SEP-a češće poboljšavaju od kroničnih bolesti i stanja, izostaju iz škole zbog bolesti i hospitaliziraju se. Za njih su tipične bolesti slušnih i vidnih organa i visoki krvni tlak.
- **AKUTNE I ZARAZNE BOLESTI** - Posebno su djeca iz siromašnih obitelji podložna zaraznim bolestima, reumatičnoj groznici, parazitima i meningitisu.
- **NEZDRAV NAČIN ŽIVLJENJA** - Djeca iz obitelji nižeg SEP-a češće i ranije u životu započinju nezdrav način življenja, kao što je pasivno pušenje, aktivno pušenje i nedostatak tjelesne aktivnosti.

Uz nedostatak posla mnogima je teže zasnovati obitelj. Takav snažan ekonomski i gospodarski pritisak ne utječe samo na životni standard obitelji već i na odnose između partnera te na odnose između roditelja i djece. Kako su posao i pridonosenje kućnom budžetu

dio osobnoga identiteta, gubitak zaposlenja može utjecati na sliku koji otac ili majka imaju o sebi ili svome partneru. Više napetosti i netolerancije u odnosima s partnericom, češće razmirice te manje slaganja u obitelji neke su od posljedica što u konačnici može dovesti do psihičkih problema (Maleš i Kušević, 2011).

3.5. Utjecaj obitelji na razvoj djetetove emocionalnosti i emocionalne regulacije

Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koje utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u interpersonalnom životu. Svako malo dijete na podražaje iz svoje okoline reagira emocionalno. Emocije se tumače isticanjem važnosti pojedinih afektivnih, kognitivnih, fizioloških ili bihevioralnih značajki. Suvremene teorije emocija mogu se podijeliti u evolucijske, psihobiološke i psihološke (LaFreniere, 2000, prema Brajša-Žganec 2003).

Prvi roditeljski odnos prema djetetu proizvodi nastanak privrženosti. Dijete se tijekom prve godine života vezuje za skrbnika

Faze emocionalnog razvoja mogu se prema nekim autorima podijeliti u tri skupine

- **usvajanje emocija,**
- **diferenciranje**
- **transformacija emocija.**

Zbog specifičnosti svake faze dječjeg emocionalnog razvoja, one se u istraživanjima odvajaju (Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000, prema Brajša-Žganec, 2003). Usvajanje emocija odnosi se na izražavanje i percepciju emocija. Faza usvajanja emocija uključuje refleksne reakcije, karakteristike temperamenta te usvajanje emocionalnih obilježja. Uz sposobnost emocionalnog reagiranja djeca uče prepoznavati emocije, zavisno od genetskih predispozicija i karakteristika temperamenta. Faza usvajanja emocija uglavnom se odvija u ranom djetinjstvu. Djeca od rođenja u interakciji s okolinom pokazuju svoje osjećaje te uče prepoznavati i kontrolirati emocije. Pozitivne emocije kao što su sreća, iznenađenje te negativne emocije poput ljutnje, tuge, straha, smatraju se osnovnim emocijama i mogu se prepoznati vrlo rano u djetinjstvu.

Glavno obilježje emocionalnog razvoja je prepoznavanje emocija putem socijalnih kognicija. U predškolskoj dobi raste dječja prilagodba na identifikaciju emocionalnih izražaja i situacija iz okoline koje se mogu jasno verbalizirati na temelju njihovih vlastitih emocija i

emocija drugih (Denham i sur, 1994b, prema Brajša-Žganec, 2003). Pokazatelji dobrog emocionalnog stanja djeteta su dječja sposobnost kontroliranja širokog dijapazona emocionalnih doživljaja i prikladnih reakcija u tim emocionalnim situacijama. Djeca koja su ovladala svojim emocionalnim doživljajima smatraju se emocionalno kompetentnim. Emocionalna kompetencija uključuje dječju sposobnost prikrivanja emocija kao i ponašanja koja otkrivaju doživljena emocionalna iskustva (Denham, 1997; Saarni, 1997; Wittmer i sur., 1996, prema Brajša-Žganec, 2003).

Prvi roditeljski odnos prema djetetu proizvodi nastanak privrženosti. Dijete se tijekom prve godine života vezuje za skrbnika i ostvaruje s njim vezu ljubavi iz koje crpi osjećaj povjerenja i sigurnosti. U skladu s odnosom skrbnika, dijete može postići jedan od **triju oblika privrženosti**:

- **sigurna,**
- **ambivalentna ili izbjegavajuća**
- **dezorganizirana privrženost** (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Sigurnu će privrženost postići djeca skrbnika koji su predvidljivi i dosljedno odgovaraju na djetetove potrebe. Ambivalentni tip pokazuju djeca koja nisu sigurna u skrbnikovu brigu, te mu iskazuju ljubav, ali također istodobno ljutnju i otpor. Dezorganiziranu privrženost pokazuju djeca čije je ponašanje prema skrbniku nasumično, povremeno odbijajuće i povremeno izbjegavajuće. Istraživanja su pokazala da tip privrženosti koje je dijete ostvarilo sa skrbnikom utječe na njegove osnovne emocionalne osobine (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Roditeljsko iskazivanje topline i osjećajnosti u djetetu budi i potiče pozitivne osjećaje, ponajprije radosti. Radost je zaseban emocionalni sustav koji se razvija neovisno o privrženosti. Temelj privrženosti jesu strah i osjećaj nesigurnosti, iz tog razloga djetetu je potrebno mnogo pozitivnih poticaja kako bi se oslobodilo straha od gubitka potpore i steklo povjerenje u okolinu i svoje snage. Doživljaj emocionalne topline potiče radost, a to će imati dugoročne posljedice za djetetovu emocionalnu prilagodbu u odrasloj dobi (Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Pozitivna emocionalnost pokazuje se kao djetetovo spontano pokretanje ruku, nogu i tijela, čime često izražava sreću i užitek kao i spontano i reaktivno djetetovo glasanje. Negativna emocionalnost pokazuje se kao često plakanje, nemir i iskazivanje nezadovoljstva kad djetetu nisu zadovoljene potrebe i česte reakcije nepovjerenja i straha na snažne ili nepoznate podražaje (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

U razdoblju kad dijete počinje razumijevati i rabiti govor, najvažniji utjecaj na socijalno-emocionalni razvoj ima vrsta i način majčine/roditeljske komunikacije s djetetom, osobito način rješavanja sukoba između djeteta i majke. Dalje, **na socijalnu kompetenciju djece znatno utječe** obiteljsko ozračje u kojem se nalazi kao i smišljeno odgajanje za stvaranje socijalnih vještina. Ona je preduvjet za normalno funkcioniranje djeteta u skupini, za prihvaćenost od vršnjaka, za njegovo suočavanje s mnogim pozitivnim i negativnim emocijama, kao i za njegovu znatiželju za okolinu i spremnost da uči iz novih doživljaja.

Djetetovo socijalno funkcioniranje znatno ovisi o samoj obiteljskoj izražajnosti, prije svega o majčinom pokazivanju pozitivnih emocija i toplini. Nasuprot tome, smanjena roditeljska toplina, depresija i sukob roditelja koji su česta posljedica ekonomskog stresa obitelji, smanjuju kvalitetu djetetova pozitivnog društvenog ponašanja (Mistry, Vandewater, Huston i McLoyd, 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Slično djeluju i fizički uvjeti života, buka, prenatrpan stan, nekvalitetni stambeni uvjeti i poremećeni obiteljski odnosi smanjuju socijalnu kompetenciju djeteta (Evans i English, 2002 prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Brojna istraživanja su pokazala da najbolju socijalno-emocionalnu prilagođenost imaju djeca čije su adoptivne majke uspostavile s njima veliku emocionalnu bliskost, a to su postigle osobito djevojčice i djeca pozitivne emocionalnosti. U obrnutoj verziji, slabiju će socijalno-emocionalnu prilagođenost u školskom razdoblju pokazati djeca čije su majke manje emocionalno osjetljive i manje nastoje zadovoljiti djetetove potrebe (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Na djetetovu emocionalnu prilagodbu znatno utječu i roditeljski sukobi, jer dijete postaje izrazito nesigurno, što proizvodi emocionalnu neprilagođenost. Osobito negativan utjecaj imaju djeca u obiteljima gdje su roditelji neprijateljski raspoloženi i povlače se u sebe, u kojima nema šale ni igre, a discipliniranje djece temelji se na gruboj primjeni moći i sile (Fainsilber i Woodin, 2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Carrol Izard (2002, prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006) formulirao je sedam načela, odnosno zaključaka o preduvjetima kvalitetnog socijalno-emocionalnog razvoja.

1. **Poticanje pozitivnih emocija** povećava društvenost, osobnu dobrobit i konstruktivno ponašanje djeteta. To se načelo osobito odnosi na radost i znatiželju, a razdoblje najveće djetetove osjetljivosti za dobar razvoj tih emocija jest prva godina života.
2. **Emocionalno uskraćivanje** u ranom djetinjstvu razvija neučinkovite emocionalne sustave. Za zdrav socijalno-emocionalni razvoj nužno je djetetu aktivno iskazivati

pozitivne emocije, uskladiti međusobno emocionalno reagiranje majke/skrbnika i djeteta te osigurati emocionalnu potporu majke djetetu.

3. **Kognitivni i emocionalni sustavi** razvijaju se donekle međusobno neovisno i potrebno je stalno poticati njihovo povezivanje.
4. **Modulirano (primjereno) izražavanje emocija** pridonosi najboljem iskorištavanju emocionalne energije i prilagođenom reagiranju.
5. **Emocije koje proizlaze iz aktivacije različitih unutarnjih mehanizama** zahtijevaju različite metode regulacije. Osnovne emocije temelje se na fiziološkim procesima.
6. **Emocije** se u doživljaju ne pojavljuju zasebno, nego dolaze u složenijim kombinacijama.
7. **Negativne emocije** snažno utječu na učenje i pamćenje, a osviještene negativne emocije potiču empatiju i prosocijalno ponašanje.

3.6. Utjecaj obitelji na motivacijski razvoj djeteta

Izgradnja želje za učenjem (motivacija za postignućem), razvijanje djetetove sposobnosti da upravlja svojim procesima učenja (samoregulacija) kao i razvijanje unutarnje motivacije, predstavljaju važne ciljeve socijalizacije i odgoja djece. Motivacijski razvoj pojedinca obuhvaća sva tri razvojna oblika, a roditeljski odgoj i postupci znatno utječu na sva ta tri aspekta motiviranog, autonomnog i kvalitetnog učenja (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

U početnoj fazi razvoja djeca su prirodno znatiželjna i motivirana da uče. Neprestano pitajući o imenima i odnosima predmeta, ona uče u svijetu oko sebe, velikom brzinom prihvaćaju rječnik, jezik i govor okoline, uporno vježbaju i razvijaju mnoge vještine kretanja prostorom i baratanja predmetima u svakodnevnim odnosima s okolinom i u igri. Za tu početnu razvojnu fazu jako je važna unutarnja (intrinzična) motivacija, tj. dijete je motivirano na učenje zbog vlastitog zanimanja i uživanja u aktivnostima koje uči. Na roditeljima je koliko će poticati dijete od njegove najranije dobi. Oni su ti koji prethodno navedenim stavkama osiguravaju djetetu dobar razvoj unutarnje motivacije i postupan razvoj djetetove kompetencije u različitim područjima razvoja. Mogući su gubitak znatiželje, zanimanja za okolinu ili apatija samo ako se dijete zanemaruje ili zlostavlja. To se tumači razvojem

negativne emocionalnosti (straha, tjeskobe, i tuge) i djelovanjem kortizola na dijelove prefrontalnog korteksa koji su odgovorni za motivaciju (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Daljnji razvoj motivacije djeteta za učenjem i stjecanjem novih vještina (o školi, školskom uspjehu i motivaciji koja prethodi uspješnosti u školi, opširnije će biti opisano u sljedećem poglavlju) ovisi s jedne strane o razvoju djetetovih **motivacijskih uvjerenja**, u koja pripadaju sposobnosti samoprocjene, pozitivna slika o sebi, osjećaj samoučinkovitosti/vlastitog utjecaja na uspjeh; a s druge strane ovi ovi djetetovoj sposobnosti **samoregulacije**, tj. sposobnosti da samostalno odlučuje o započinjanju nekog zadatka, o upornom rješavanju tog zadatka i ostvarivanja cilja (Grolnick i Ryan, 1989 prema Čudina – Obradović i Obradović, 2006). Obitelj utječe na oba preduvjeta, ovisno o njima kako reagiraju na djetetove uspjehe i neuspjehe, u kojoj mjeri podupiru samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi, tj. utječu li pozitivno ili negativno na razvoj motivacijskih uvjerenja, dijete će razviti jedan od dva osnovna motivacijska odnosa prema zadatku i učenju općenito: ili motivaciju ovladavanja zadatkom ili osjećaj bespomoćnosti. Takav osnovni motivacijski odnos naziva se ciljnom orijentacijom. Ona djeca koja razvijaju **motivaciju ovladavanja zadatkom** pristupaju zadatku s velikim samopouzdanjem, očekuju uspjeh, ne obeshrabruju ih teški zadaci, a u slučaju problema i neuspjeha ne odustaju nego pojačavaju napor, mijenjaju taktiku te primjenjuju metode praćenja i kontroliranja rezultata. Vjeruju da njihov rezultat ovisi o vlastitim snagama, a ne o njihovim naslijeđenim i slabo promjenljivim sposobnostima.

Suprotno tome, neka će djeca razviti motivacijska uvjerenja koja će proizvesti osjećaj **bespomoćnosti**. Ona se lako obeshrabruju čim se suoče s teškoćama u rješavanju zadatka. Nakon neuspjeha njihova učinkovitost pada, njihovo je samopouzdanje vrlo nisko, pokazuju pretežno negativnu emocionalnost (strah i tugu), najčešće neuspjeh objašnjavaju svojim nepromjenjivim niskim sposobnostima (Čudina – Obradović i Obradović, 2006).

Osim ta dva osnovna oblika, najrasprostranjeniji oblik ciljne orijentacije čini **orijentacija na izvedbu** ili egoorijentacija. Djeca koja su usmjerena na izvedbu, motivirana su za postizanje rezultata, no kao rezultat ona vide i doživljavaju vanjsko priznanje vlastite vrijednosti, u obliku ocjene, kao pohvalu ili iskaz o njihovoj vrijednosti.

Sve više istraživanja pokazuje kako presudnu ulogu imaju roditelji u razvoju djetetova osjećaja bespomoćnosti i posljedičnog manjka motivacije za poduzimanje aktivnosti i upornog rada na zadatku. Oni utječu na djetetova motivacijska uvjerenja, na njegova očekivanja uspjeha te na rezultat i uspjeh u zadatku. Dijete primjećuje i snažno doživljava roditeljsku percepciju njega i njegovih mogućnosti. Iz tog razloga na motivacijska uvjerenja

djeteta negativno djeluju roditeljska mala očekivanja djetetova uspjeha, uvjerenja roditelja o slabim djetetovim sposobnostima i uvjerenje roditelja o naslijeđenosti i nepromjenljivosti djetetovih sposobnosti. Takav odnos roditelja snažno utječe na djetetovu motivaciju, učinkovitije nego učiteljevo mišljenje.

Roditeljevo ponašanje, odnos prema djetetu kad ono doživi uspjeh ili neuspjeh najviše utječu na motivaciju djeteta i općenito djetetov razvoj.

4. ŠKOLSKI USPJEH DJETETA

4.1. Čimbenici školskog uspjeha

"Najvažnije stvari u dječjim životima su sigurnost, ljubav, prihvaćanje i ohrabrivanje."

B. Miller

Svaki roditelj više ili manje brine o svom djetetu te za njega djetetov polazak u školu predstavlja lijepo, ali i iznimno teško iskustvo. Zašto?! Iz jednostavnog razloga, najbitnije im je da se njihovo dijete osjeća sigurno, sretno, ispunjeno. Uz stečeno znanje, važno im je da dijete stekne prave životne vrijednosti, da se ne osjeća izolirano već da se osjeća prihvaćeno što će mu pomoći u izgradnji sebe kao osobe.

Školski uspjeh rezultat je intelektualnih sposobnosti, motivacije i crta ličnosti. Sva tri čimbenika u uspješnosti učenika sudjeluju sa čak 75%, dok se preostali dio pripisuje ostalim različitim utjecajima. Posebno se naglašava da uspjeh učenika ne ovisi samo o inteligenciji (Zloković, 1998). Najčešće se pod uspjehom misli na prosječan školski uspjeh izražen kvantitativno (učenici i roditelji priželjkuju 5,0), a pri tome se često zanemaruje kvaliteta znanja i razvoj dječjih potencijala. Na školski uspjeh, odnosno neuspjeh, utječe niz čimbenika (individualnih, obiteljskih, školskih, društvenih) u različitom suodnosu (Bilić, 2016).

Prema Bilić (2016) u 21. stoljeću siromaštvo je jedan **od čimbenika koji utječe na dijete i njegov uspjeh**. Kad se govori o siromaštvu odraslih obično se misli na prinudni nedostatak financijskih sredstava, ali dječje siromaštvo uz to uključuje i nemogućnost pristupa resursima i aktivnostima, njihov subjektivan doživljaj takvog stanja. Nedostatak materijalnih sredstava otežava roditeljima da djeci osiguraju adekvatnu odjeću, obuću, topli obrok, knjige i pribor za školu, ali i pristup dodatnim aktivnostima (učenje stranog jezika, instrukcije, sport i sl.), a

ograničene su im i mogućnosti druženja s vršnjacima u slobodno vrijeme (razredni izleti, izlasci, proslave). Dakle, roditelji im nisu u mogućnosti ispuniti materijalne i nematerijalne potrebe, pa oni, osobito u školi, doživljavaju višestruku deprivaciju. Odrastanje u siromaštvu povezuje se s mnogim negativnim ishodima, ponajprije sa zdravstvenim i ponašajnim problemima te lošijim školskim uspjehom i ishodima obrazovanja. **Siromaštvo i loši obiteljski materijalni uvjeti utječu na školski uspjeh djece** na dva načina, putem nedovoljne i neadekvatne prehrane i uvjeta stanovanja, prostora za učenje te nedostatka sredstava za nabavu knjiga i školskog pribora, instrukcija i ulaganja u aktivnosti koje olakšavaju postizanje uspjeha. Siromašni roditelji koji su iscrpljeni neimaštinom i borbom da osiguraju osnovne materijalne uvjete (ponekad rade i nekoliko slabo plaćenih poslova), neprimjereno reagiraju na potrebe djece, češće ih opažaju negativno i prakticiraju neadekvatne odgojne metode (zanemarivanje, kažnjavanje, zlostavljanje), a nisu u mogućnosti ulagati ni sredstva ni vrijeme u njihov napredak. Za razliku od njih, **roditelji višeg socio-ekonomskog statusa**, uz to što više ulažu u svoju djecu, prema njima pokazuju više topline i poštovanja, izbjegavaju fizičko kažnjavanje, više su uključeni i zainteresirani za njihove aktivnosti i uspjeh. Siromašna se djeca u svome odrastanju suočavaju s povišenim razinama stresa, češće imaju iskustvo obiteljske nestabilnosti i neadekvatnog roditeljskog postupanja, pa i nasilja. Doživljavaju manje podrške i kognitivne stimulacije u ranim, osjetljivim razvojnim razdobljima, a sve to pojedinačno ili interaktivno može doprinijeti neurobiološkim razlikama. Može se zaključiti da odrastanje u siromaštvu nepovoljno utječu na razvoj dječjih sposobnosti koje determiniraju njihov školski uspjeh. Danas je sasvim jasno da i emocije igraju važnu ulogu u školskom uspjehu djece. Zbog problema sa samoregulacijom, siromašna djeca su često frustrirana i lako odustaju od zadataka, više je vjerojatno da će postati pasivni i nezainteresirani za školu. Uz to, djeca koja odrastaju u siromaštvu češće pokazuju neprimjerene emocionalne reakcije, manje empatije za tuđe probleme, što ometa njihove socijalne interakcije unutar razreda, a reflektira se i na njihove školske rezultate (Bilić, 2016).

Također roditelj predstavlja važan čimbenik koji utječe na djetetov školski uspjeh o čemu će biti riječ u sljedećem poglavlju rada. Osim roditelja, na djecu u obitelji znatno utječu braća i sestre. Ona utječu na razvoj mišljenja, na njihovo socijalno i emocionalno sazrijevanje, posebice socijalno-emocionalnu regulaciju. U odnosu sa starijim bratom/sestrom djeca uče kako će se odnositi prema osobi višega položaja, kako je udobrovoljiti i prihvatiti njezinu pomoć. Braća su bliža djetetu prema načinu i mogućnostima mišljenja nego roditelji i oni predstavljaju izvor spoznaja koji je djetetu razumljiviji i jasniji nego roditeljski (Čudina-Obradović i Obradović 2006).

Obilježja škole, učitelja i nastavnog procesa sljedeći su relevantan čimbenik koji bi trebao imati određeni utjecaj na obrazovni uspjeh učenika. Marzano (2000, prema Babarović, 2010) ističe da je samostalni utjecaj škole i nastavnog procesa na uspjeh učenika relativno malen, no značajan. Navodi pet osnovnih osobina škola i učitelja koje se, uz kontrolu SES-a učenika, u istraživanjima pojavljuju kao **značajni prediktori školskog uspjeha**. Poredane po redosljedu važnosti to su:

- 1) sustavno prenošenje relevantnog nastavnog sadržaja;**
- 2) učinkovito praćenje rezultata učenika;**
- 3) postavljena visoka očekivanja od učenika;**
- 4) red i radna atmosfera;**
- 5) sposobno i kooperativno rukovodstvo.**

Učiteljev pristup poučavanju i kordinaciji učenja u razredu ima posebno značenje za uspjeh učenika, iako se ponekad u praksi tom čimbeniku ne pridaje toliko važno mjesto. Nadalje, činjenice pokazuju kako je učiteljev stil poučavanja relevantan čimbenik o kojem dijelom ovisi i učenikov uspjeh. Teškoća je zapravo u tome, što se u radu s učenicima ne možemo oprijedjeliti isključivo za jedan stil poučavanja i ocijeniti ga efikasnim. Opredjeljenje isključivo za jedan stil poučavanja znači i njegovu favorizaciju kao univerzalna što u odgoju i obrazovanju nije prihvatljivo. Doyle (1986, prema Zloković, 1998) ističe kako raspored sjedenja u razredu ima utjecaj na učenikovo postignuće, socijalni razvoj i ponašanje. Učitelj koji vodi odgovarajuću brigu o fizičkoj okolini pokazuje se uspješnim u radu, a učenici pokazuju bolje rezultate.

„Najviše što obrazovanje može pružiti djetetu u njegovu razvoju jest pomoći mu i usmjeriti ga prema području na kojemu mu njegova nadarenost najviše odgovara, gdje će biti zadovoljno i stručno.”

D. Goleman

Znanost o odgoju sve više postaje složeno područje koje će rezultirati i odraziti se na dijete samo uz stručan, multidisciplinarni znanstveni pristup istraživanju odgoja i obrazovanja. Pedagog je stručna osoba koja ima velik udio u tom procesu. Važno je da rad pedagoga interaktivno sagledava čimbenike učenikova postignuća kod samog učenika, roditelja i učitelja. Potreban je timski pristup u kojem pedagog ima vrlo odgovornu i važnu stručnu ulogu. Razvojem društva konstantno se nameću i novi problemi kao što su nasilje, zlouporaba

droga, zlostavljanje djece...Zapuštenost djece jedan je od zabrinjavajućih problema u svakodnevnoj pedagoškoj praksi, a koja ima utjecaj na djetetov uspjeh i na samo dijete. Tako škola, učitelj i pedagog mogu utjecati na smanjivanje njihovih problema, a djelotvornim se programima može utjecati i na savladavanje prihvatljivih socijalnih vještina, a kroz to i voditi k boljem školskom postignuću (Zloković, 1998).

Iz navedenog proizlazi da postoji niz čimbenika koji utječu na dijete i njegov školski uspjeh. Od socioekonomskog statusa, roditelja, stručnih tijela – škole, učitelja, pedagoga, a onda i do same djece. Važno je da roditelji i škola zajednički surađuju i postanu partneri u odgoju djece kako bi ona prije svega stekla sigurnost, motivaciju, međusobno poštivanje i poštivanje sebe kao jedinstvene jedinice. Djeci je potrebno da se imaju na koga osloniti, da imaju podršku i da su prihvaćena u svom okruženju. Sve su to čimbenici koji će poboljšati njihov školski uspjeh i na taj način ih učiniti sretnijima.

“Krivi smo za mnoge propuste i pogreške, ali naš je najveći zločin zlostavljanje djece, negiranje temelja života. Mnoge stvari mogu čekati, ali djeca ne mogu. Njima ne možemo odgovoriti ‘sutra’, oni traže ‘danas’.”

Gabriela Mistral

4.2. Utjecaj obitelji na školsku uspješnost – roditelji i njihove zadaće

„Svojoj djeci možemo dati svega previše – osim sebe! Nema boljeg vremena od sadašnjosti za usmjeravanje našeg djeteta prema pozitivnim stajalištima. Za darivanje djeteta najboljim prednostima nema boljeg dara od našeg vremena“

(Jurčević Lozančić, 2011: 45)

Roditeljstvo je jedna od uloga u životu koja u potpunosti zaokuplja. Od rođenja nadalje obitelj, a ne škola, osigurava prva edukacijska iskustva djeteta. Jedan od važnih ciljeva roditeljstva jest pomoć i ohrabivanje djeteta u smislu razvoja vlastitih potencijala za učenje. Iz obitelji se također prenose stavovi prema uspjehu, rješavanju problema, stavovi prema sebi, kao i različite vrline: poštenje, kooperacija itd., ovisno o tome koja je vrsta ponašanja roditelju važna. Što god djeca nauče u obitelji, ona najsnažnije uče osjećaje svojih

roditelja prema sebi i životu općenito. Tu se stvaraju koncepti o njima samima, o svijetu općenito i njihovu mjestu u svijetu. Djeca koja su prezrena nauče prezirati sami sebe, a djeca koja su prihvaćena i voljena razvijaju osjećaj samoprihvatanja. Ako djeca dobiju osjećaj sigurnosti u obitelji, to će im pomoći da se uspješnije suoče sa zadacima školskog učenja i drugim problemima koje susreću školi. S druge strane, ako je klima u obitelji karakterizirana negativnim aspektima kao što su dezorganizacija, ekstremna rigidnost, kažnjavanje, veća je vjerojatnost da će djeca imati probleme u ponašanju, a time i slabiji uspjeh. Emocionalna klima u obitelji, ponajviše ovisi o roditeljskim stavovima (Zloković, 1998). Aktivno slušanje djeteta s ciljem njegova boljeg razumijevanja čini temelj za uspostavljanje odnosa uzajamnog poštovanja. To je najbolji način na koji roditelji mogu pomoći djetetu da razvije pozitivnu sliku o sebi i da razvije samopouzdanje (Jurčević Lozančić, 2011). Za uspjeh djeteta važno je pokazati mu emocionalnu toplinu. Često se čuje (osobito za očeve) kako „on voli svoje dijete, ali to ne zna pokazati.“ Postavlja se pitanje kako će dijete znati da je voljeno ako mu se to ne pokaže. Često se susrećemo s roditeljima koji djetetu dopuštaju da radi što želi. Za školsko je dijete važno da ne bude prepušteno samo sebi. Djeci koja tek krenu u školu potrebna je velika kontrola i nadzor roditelja. Roditelji s djecom moraju dogovoriti pravila kojih će se pridržavati djeca, ali i roditelji, pritom uvažavajući djetetove sposobnosti i mogućnosti. Traži li roditelj previše od djeteta kad su u pitanju školske ocjene, ono će biti pod stalnim stresom zbog neprimjerenih zahtjeva. Neki roditelji od djece zahtijevaju samo odlične ocjene i svaka ocjena manja od petice je tragedija. Pritom ima djece koja mogu udovoljiti takvim zahtjevima, no većina djece ne može. Kada su roditeljski zahtjevi neprimjereni sposobnostima djeteta, javlja se opasnost da ono jednostavno odustane od svega. Prestaje se truditi da postigne bolji uspjeh, prestaje učiti i pasivno se prepušta situaciji, jer je zaključilo da nikako ne može ostvariti ono što roditelji žele. Autorice Brdar i Rijavec (1998) navode da je vrlo važno procijeniti sposobnosti djeteta. Neka djeca su sposobnija, a postoji razlika i u vrsti sposobnosti. Za djetetov školski uspjeh važni su međusobni odnosi roditelja: međusobna ljubav, osjećaj da imaju zajedničke ciljeve i odsutnost zlostavljanja. Iako to na prvi pogled može izgledati kao neobičan rezultat, on je vrlo logičan ako se bračne odnose promatra kao medijator između opće obiteljske situacije i važnog "neposrednog okolinskog utjecaja", a to je "kvaliteta roditeljstva". Majčine i očeve emocije i doživljaj obiteljske situacije utječu na njihove međusobne odnose, što dovodi do veće ili manje djetetove uspješnosti (Čudina Obradović i Obradović, 1995). Važno je naglasiti da roditelji ljubav prema djetetu ne smiju poistovjećivati s djetetovim uspjehom i dopustiti da dijete odrasta u uvjerenju da ga roditelji vole jedino ako je postiglo odličan uspjeh u školi ili je osvojilo prvo mjesto na nekom

natjecanju. Roditelji ponekad, iz najbolje namjere da dijete ne doživi neuspjeh, znaju otići i u drugu krajnost te previše štite dijete od neuspjeha i čine puno stvari umjesto njega (mnogo vremena provode u učenju s njime ili čitanju lektire, pišu zadaće umjesto djeteta i slično). Želeći da dijete izbjegne neuspjeh, u ovom slučaju školski, zapravo **otežavaju djetetu dugoročno i postižu to da dijete postane nesamostalno u obavljanju kućanskih i školskih obveza, a kasnije i u izvršavanju onih većih životnih.**

Neuspjeh, loša ocjena, sastavni je dio života iz kojeg dijete uči što je moglo napraviti bolje i drugačije, ali uči i konstruktivne načine suočavanja s izazovima što će mu biti od koristi u svim aspektima života kako bude odrastalo. Stoga je u redu doživjeti neuspjeh, ali pritom pokazati i reći djetetu da ga roditelji vole i kad ne uspije ostvariti ono što je naumilo ili to ne ostvari onako "savršeno" kako je samo zamislilo. Važno je da dijete čuje da nije loše ako dobije lošu ocjenu! Djetetu je pomoć roditelja potrebna, roditelj treba biti sudionik u tom procesu, ali nikako ne izvršavati obaveze koje su namijenjene djetetu. Što znači, roditelj može usmjeriti dijete, ohrabriti ga da radi što više toga samostalno. Ovisno o dobi i razvoju djeteta, već u trećem/četvrtom razredu ono postaje sposobno samo voditi brigu o učenju i zadaći te bi ga roditelji trebali poticati na samostalnost. Korisno je i djetetu ponuditi izbor kako bi imao osjećaj samostalnog odlučivanja, umjesto da roditelji odlučuju umjesto njega (npr. "Želiš li napisati zadaću prije ili poslije ručka. Pritom je važno ponuditi djetetu izbor koji je prihvatljiv roditeljima te je važno da osiguraju da se dogovor zaista i provede. Važno je i pokazati ponos kada dijete učini nešto samostalno kako bi ga time motivirali na daljnju samostalnost u izvršavanju obveza. Često roditelji mogu pomoći na način da sami pokažu djeci entuzijizam i ljubav prema učenju i školi ili da kod djeteta nastoje probuditi znatiželju i maštu što pridonosi uživanju u učenju. To se postiže zajedničkim sudjelovanjem u svakodnevnim aktivnostima poput pripreme obroka (uključuje matematiku, prirodu/geografiju, učenje o zdravlju), pričanja i čitanja (osnove za čitanje i pisanje). Time roditelji pokazuju djetetu da učenje ne mora biti dosadno, a pohvala također može utjecati na dijete i tako ohrabrivati njegovu znatiželju i samostalnost(<http://www.roditelji.hr/skola/uloga-roditelja-u-skolskim-obavezama-i-njihova-ocekivanja/>). Dr. Tony Humphrey u svojoj knjizi „Samopouzdanje – ključ djetetova uspjeha u školi“ savjetuje roditelje kako se ponašati prema djeci koja se školuju i na što trebaju obratiti pozornost pri odgoju kako bi djeca bila što uspješnija. Navodi da djeca oponašaju roditelje jer misle da roditelji uvijek imaju pravo. Kad roditelji pokažu ljubav prema učenju, te i sami pohađaju edukativne tečajeve, ako si odrede vrijeme i prostor za usredotočeno učenje, ako s uzbuđenjem govore kakvu izobrazbu planiraju međusobno i za svoju djecu, ako smireno pristupaju ispitivanju i ocjenjivanju, tada njihova djeca imaju golemu prednost s

obzirom na vlastiti odgojno-obrazovani razvoj. Kada djeca počnu oponašati te pozitivne roditeljske aktivnosti, važno je da ih se ohrabri pohvalama i nagradama, inače bi takvi napori mogli nestati. Autor ističe koje bi vještine roditelji trebali razvijati u cilju boljeg i uspješnijeg poučavanja djece:

- *često čitati djeci i pričati im priče*
- *pobrinuti se da učenje izaziva samo pozitivne asocijacije*
- *trud treba doživljavati kao postignuće*
- *ne miješati trud s uspjehom*
- *uspjeh i neuspjeh su relativni pojmovi*
- *pogreške i neuspjeh su prilike za učenje*
- *biti strpljivi s djecom i ohrabriti ih u nastojanju da uče*
- *biti pozitivno čvrsti kad dijete pokušava izbjeći školske obveze*
- *redovito ohrabrivati i hvaliti sposobnosti i obrazovne napore djece*
- *pokazati naglašeno zanimanje za odgojno-obrazovni razvoj djeteta*
- *ostati smireni i opušteni u svim situacijama*
- *odrediti kod kuće mirno mjesto za učenje*
- *treba pomoći djeci da samostalno obavljaju svoje zadatke*
- *treba pomoći djeci da budu sređena i uredna*
- *treba pomoći djeci da prevladaju frustraciju kad učenje postane teško*
- *naučiti djecu da pozitivno govore o sebi*
- *naučiti djecu da se opuštaju*
- *pokazati djeci kako da sastave popis zadataka koje trebaju obaviti*
- *naučiti ih kako da na jednostavan način rasporede vrijeme*
- *naučiti ih kako učiti*
- *treba razviti pozitivno mišljenje o domaćoj zadaći djeci*
- *treba poznavati vlastita ograničenja i ne prenositi ih na djecu*

Obitelj može izravno i neizravno utjecati na školski uspjeh djece. **Izravni učinci** fokusiraju se na osiguravanje materijalnih uvjeta koji će olakšati postizanje uspjeha. Djeca slabijeg socijalno ekonomskog statusa često nemaju adekvatnu prehranu, žive u tamnim, vlažnim prostorima, bez osnovnih uvjeta, pribora, knjiga i mjesta za učenje. Roditelji im ne mogu osigurati potporu za učenje ili to čine uz velika odricanja, a to izravno utječe na njihov školski uspjeh. S druge strane, bogatije obitelji mogu stvoriti takve uvjete i

organizirati potporu za razvoj potencijala svoje djece (Bilić, 2016). Smatra se da neekonomski čimbenici koji imaju **neizravne učinke**, mogu bolje objasniti odnos između obiteljskih varijabli i školskog uspjeha djece, a pri tome se naglasak stavlja na roditeljske interakcije i postupke. Financijski problemi utječu na loš odnos među roditeljima, što se odražava i na kvalitetu roditeljstava, pa je u njihovim interakcijama s djecom opaženo pomanjkanje topline i brizi, smanjena osjetljivost, ali i neprimjereno, grubo reagiranje, češća kažnjavanja, pa i zlostavljanja. Kvaliteta interakcija između roditelja i djece snažnije utječe na dječji uspjeh nego dohodak. Kad se govori o roditeljskim postupcima važnim za uspjeh, u novijim studijama se ističe roditeljska uključenost, odnosno pružanje pomoći u učenju kod kuće i u izradi domaćih zadataka (bihevioralna uključenost), ali i poticanje aktivnosti i iskustava (kognitivna uključenost), kao i stavovi i očekivanja roditelja (osobna uključenost). Siromašna djeca su često lišena roditeljske pomoći, ponajprije stoga što su njihovi roditelji najčešće i lošije obrazovani, pa im uz najbolju volju ne mogu pomoći. Uz nedostatnu instrumentalnu i informacijsku potporu, roditelji nižeg stupnja obrazovanja djeci pružaju i manje emocionalne i socijalne podrške, a obično im ne prenose ni stavove i uvjerenja o važnosti školovanja. Općenito, siromašni roditelji pokazuju manje kontrole i vode manje brige o obrazovanju svoje djece, najvjerojatnije zbog preopterećenosti egzistencijalnim problemima. Bogatiji roditelji koji su češće i bolje obrazovani osobno pomažu svojoj djeci ili im organiziraju pomoć (instrukcije), znaju bolje voditi djecu kroz obrazovni proces. Oni više nadziru njihove aktivnosti, angažiraju se oko školskih zadataka, te potiču obrazovni uspjeh. Uz to, oni služe i kao modeli za djecu, prenose im svoje težnje i očekivanja te razvijaju djetetova ponašanja potrebna za ostvarivanje ciljeva obrazovanja. Za postizanje školskog uspjeha djece važan je roditeljski angažman koji uključuje niz relevantnih ponašanja kao što je kognitivna stimulacija, uključenost u izvršavanje školskih zadaća, nadgledanje i praćenje napretka, pomoć u određivanju strategija učenja i formiranje ustrajnosti kao temelja za gradnju uspjeha. Pri tome se ne smije zanemariti ni važnost podrške, roditeljskih očekivanja i težnji. Uspjeh traži relevantno ponašanje i roditelja i djece (Bilić, 2016).

Kad dobijem jedinicu budem tužna. Bojim se i počnem plakati. Mama me pita zašto plačem, ja joj kažem da sam dobila jedinicu. Tada mama viče i kaže da se to nikad više nije ponovilo.

U drugom razredu sam imala tri jedinice. Mama je rekla ako još jednu dobijem da ne dolazim kući. Moja mama je stroga. Mnogo je se bojim. Moram je slušati jer ako je ne slušam odmah dobijem batine. Takvi su moji roditelji prema meni kad dobijem jedinicu.

Maja, četvrti razred (prema Brdar i Rijavec, 1998: 10)

„Riječ NAPREDAK neće imati nikakvog smisla sve dok na svijetu bude i jedno nesretno dijete.“

Albert Einstein

Školski program prilagođen je prosječnoj djeci i pretpostavlja se da ga svako takvo dijete (a to je većina) može svladati. Na žalost jedan je mali broj djece za koje je taj program pretežak. Takva djeca moraju uložiti znatno više truda da bi ostvarila uspjeh koji druga djeca postižu s manje truda i manje vremena. Upravo zbog toga, ovakva djeca mogu imati velikih problema ako su očekivanja njihovih roditelja previsoka. Zahtijevaju li roditelji od takvog djeteta odličan uspjeh (ili još gore sve petice), za dijete to može biti izvor izuzetnog stresa. Živjeti u stalnom strahu od dobitka loše ocjene i roditeljske ljutnje, truditi se postići nešto što im nikako ne uspijeva često je više nego što neka djeca mogu podnijeti. S toga je važno provjeriti uzrok neuspjehu i lošim rezultatima (radne navike, metode učenja, strah od ispitivanja ili možda nešto drugo). Ako je roditelj uvjeren da dijete nema posebno loše predznanje, redovito uči, zna kako treba učiti i nema nekih posebnih emocionalnih problema, možda je uzrok neuspjeha doista u slabijim sposobnostima. U tom slučaju roditelj bi se trebao konzultirati sa psihologom kako bi se utvrdile opće i specifične sposobnosti djeteta. Ima li dijete doista lošije sposobnosti, potrebno je da roditelji prilagode svoje ponašanje tome. No valja znati da mnoga djeca nadoknade nedostatak sposobnosti upornim trudom i radom. Stoga je važno da roditelji potiču svoju djecu, pomažu im te ih pohvale.

„Pomozite svom djetetu da izgradi sustav vrijednosti u kojem školski uspjeh neće biti središnja i jedina vrijednost.“

(Brdar i Rijavec, 1998)

„Ako roditelji pokazuju interes za djetetove aktivnosti i proces umjesto za sami rezultat te ako pritom daju djetetu povratne informacije da je voljeno, pametno, vrijedno, da je vidljiv njegov trud bez obzira kakav uspjeh imalo i kakav je uspjeh drugih u razredu, vjerojatnije je da će imati visoko samopouzdanje, a koje u velikoj mjeri utječe i na sam školski uspjeh.“

Ivana Dolovčak (<http://www.roditelji.hr/skola/uloga-roditelja-u-skolskim-obavezama-i-njihova-ocekivanja/>)

4.3. Partnerstvo odnosno suradnja roditelja i škole

Roditelji su najprimarniji u djetetovom životu i prvi odgajatelji s kojima se dijete susreće te njihovu ulogu kasnije, polaskom djeteta u školu, počinju dijeliti i sami nastavnici. Ključ pravilnog razvoja djeteta leži u tom prvom mikrosustavu jer će o njemu ovisiti kako će se kasnije dijete, svojim postupcima, vrijednostima i odgojno–obrazovnom spremom, implementirati i tako dosegnuti stupanj samoostvarenja u odrasloj dobi. U opsežnoj literaturi koja govori o partnerstvu roditelja i nastavnika može se pronaći jedna zajednička nit koja povezuje sva dosad napravljena istraživanja s tog područja, a to je da svi smatraju kako je partnerstvo i suradnja roditelja i nastavnika izuzetno važna. U mnogo se knjiga piše o suradnji i partnerstvu no i roditelji, nastavnici pa čak i učenici govore kako veća suradnja i partnerstvo među roditeljima i nastavnicima koristi učenicima, unapređuje školu kao ustanovu, pomaže nastavnicima i osnažuje obitelji (Epstein, 2001, prema Ljubetić, 2014).

Partnerski odnosi obitelj – škola te posebice, dijada roditelj – učitelj smatraju se izuzetno važnim za optimalan dječji razvoj i učenje. Kvalitetno je partnerstvo u uskoj svezi s pozitivnim ishodima kod djece što se odražava na redovitije pohađanje nastave, visoki postotak obavljanja domaćih zadaća te općenito, veća akademska i druga postignuća djece (Ljubetić, 2014).

Autorica Zygmunt –Fillwalk (2011 prema Ljubetić, 2014: 2) govoreći o odnosima između obitelji škole i zajednice kao i o njihovu snažnom utjecaju na dječji razvoj, ističe važnost „**što ranijih i što angažiranijih odnosa kao preduvjeta budućeg uspjeha djece**“. Mnoga istraživanja pokazuju kako djeca čije obitelji imaju kvalitetne odnose sa školom postižu bolje rezultate na testovima, redovitije pohađaju nastavu, manje zaostaju u obrazovanju, imaju manju potrebu za dodatnom nastavom te postižu više stupnjeve obrazovanja. Utjecaj

obiteljskog sudjelovanja pozitivno se odražava na povećanje djetetova samopoštovanja, poboljšanje kod kuće i u školi, formiranje pozitivnih stavova prema školi, poboljšanje interpersonalnih vještina te vještina donošenja odluka. Istraživanja su pokazala i da adolescenti uočavaju snažnu povezanost između doma i škole.

„Nema ničeg što će više odrediti kvalitetu naše budućnosti kao nacije, ili živote koje će voditi naša djeca, od načina obrazovanja koje im nudimo.“

Barack Obama

Iako se partnerstvo učitelja i roditelja smatra neupitnim i razumljivim, u praksi ono ne funkcionira na zadovoljavajući način. Roditelji i učitelji se često bore protiv rastućih očekivanja za roditeljskim uključivanjem. Događa se da roditeljima ponekad ne odgovara način uključivanja kako to žele ustanove, a s druge strane, učitelji su ponekad u otporu prema interakciji s roditeljima. Što raniji i angažiraniji odnos obitelji, škole i zajednice ima snažan utjecaj na dječji razvoj i preduvjet su budućeg uspjeha djece (Ljubetić, 2014).

U Rječniku stranih riječi, pojam **partner** tumači se kao **sudionik, suučesnik, suigrač, sudrug, suvlasnik, kompanjon, suradnik** itd. (Klaić, 1979, prema Ljubetić, 2014).

Nadalje, internetski rječnik pojmova **partnerstvo** objašnjava kao „**ugovor između dviju ili više osoba koje ujedinjuju svoje talente i novac i dijele dobit ili gubitak**“ te kao „**suradnički odnos između pojedinca ili grupa suglasnih u podjeli odgovornosti u postizanju nekog specifičnog cilja**“.

Kosić (2009) navodi: kako bi se postigao cilj koji je na vrhu prioriteta svima onima koji su u odgojno – obrazovnom kontaktu s djecom (roditelji, nastavnici), a podrazumijeva stvaranje samostalne, savjesne, odgovorne i kozmopolitske ličnosti djeteta, nužno je uspostaviti povezujuću kariku između roditelja i nastavnika, a ta karika upravo nosi naziv **partnerstvo**. Partnerstvom se smatra odnos u koji dobrovoljno ulaze i roditelji i nastavnici iz zajedničkog interesa omogućiti svojom međusobnom i bezuvjetnom suradnjom unapređivanje okružja u kojem će bolje razumijevati djetetove potrebe u moralnom, estetskom i odgojno – obrazovnom smislu. Unutar njega će pronaći adekvatno rješenje za daljnji razvojni put dotičnog djeteta. Drugim riječima, moglo bi se zaključiti kako ta **povezanost ili partnerstvo između roditelja i nastavnika uključuje** neke od načina ostvarivanja potonjeg, a to su primjerice:

- *redoviti sastanci na kojima će roditelji raspravljati s nastavnicima o napretku svoga djeteta,*

- međusobna komunikacija roditelja i nastavnika putem telefona, mobitela ili e-maila vezana za dodatno informiranje o djetetu s obje strane ili sugestije
- prijedlozi nastavnika koji bi roditeljima mogli biti od velike pomoći u njihovom odnosu i radu s djecom kod kuće (Epstein, 2001, prema Kosić, 2009).

Partnerstvo je proces zajedničkog rada obitelji i učitelja, kako bi se poboljšao dječji socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj putem doma, škole i zajednice, a koji se temelji na interakciji i sudjelovanju (Albright i Weissberg, 2010, prema Ljubetić, 2014).

Dunst i Trivette (2010, prema Ljubetić, 2014: 4) **partnerstvo** definiraju kao „**stil suradničke pomoći u kojoj je fokus intervencije usmjeren na korištenje postojećih obiteljskih snaga i stjecanje novih sposobnosti za postizanje željenih ciljeva**“

Ključni pojmovi koji određuju partnerstvo bez obzira na područje ili djelatnosti u kojem se ono ostvaruje:

- **odnos** (suradnja)
- **odgovornost** (zajednička)
- **zajednički cilj** (specifičnost)
- **distribucija moći** (ravnopravnost)
- **kvalitetna komunikacija** (harmonija, pregovaranje, konsenzus)
- **energija** (djelovanje).

Preduvjeti za ostvarivanje kvalitetnog partnerskog odnosa su međusobno poštovanje i uvažavanje, ravnopravnost, aktivno slušanje, dvosmjerna komunikacija, odgovornost te želja, energija i vrijeme sudionika uloženi u postizavanje zajedničkog cilja, ali i niz drugih vrlo osobnih doživljaja pojedinaca u partnerskom odnosu.

Najvažniji elementi partnerstva su:

- **poštenje**
- **poštovanje**
- **vjerovanje**
- **otvorenu komunikaciju**
- **fleksibilnost**
- **aktivno slušanje**
- **dijeljenje informacija.** (Ljubetić, 2014)

Grupiranjem ovih elemenata, dobivene su tri „dimenzije partnerstva“ – jednakost, poštovanje i stil komunikacije (Dunst i Trivette, 2010 prema Ljubetić, 2014: 4).

„Svaki kvalitetan odnos, pa tako i onaj partnerski u trijadi obitelj – škola – zajednica obilježavaju brižnost, učinkovita međuljudska komunikacija, poštivanje etičkih načela i učinkovito pomaganje.“ (Ljubetić, 2014: 5)

Kako bi odnos bio kvalitetan kako navodi Ljubetić (2014), važno je obrazovanje roditelja. Stručnjaci, ali i sami roditelji, uviđaju kako je pedagoško obrazovanje prijeko potrebno, no s druge strane, još uvijek postoji relativno mala spremnost roditelja na eventualno uključivanje i to pretežno zbog sljedećih razloga:

- *teški uvjeti življenja,*
- *nenaviklost roditelja na preventivne programe*
- *loša iskustva stečena tradicionalnim metodama izvedbe kurikula.*

Takve metode (predavanja, sastanci za roditelje i sl.), u okviru kojih je roditelj samo pasivan slušatelj, gdje nema interakcije s ostalim roditeljima i predavačem i gdje sluša temu po izboru predavača, nije obrazovanje koje može zadovoljiti roditelje, a poglavito ne one s višim stupnjem obrazovanja i visokim aspiracijama (Ljubetić, 2007, prema Kosić, 2009).

Kako bi program pedagoškog obrazovanja bio što uspješniji, potrebno je uzeti u obzir nekoliko temeljnih trenutaka, a to su:

- *težište rada stavljati na aktivnost (roditelja)*
- *u radu se nastavljati na ono što roditelji već znaju i primjenjuju*
- *jasno definirati ciljeve i očekivane rezultate*
- *jačati mogućnost rada u timu kako bi se roditelji poticali dijeliti svoja iskustva s ostalima*
- *roditelju pružiti mogućnost izbora sadržaja, metoda, materijala, stupanj sudjelovanja i sl.*
- *roditelju osigurati osjećaj osobnog zadovoljstva i uspjeha (Maleš, 1995, prema Kosić, 2009).*

U cilju ostvarivanja partnerskog odnosa između roditelja i učitelja nije nužno samo da učitelji budu ti koji će pronaći adekvatan način komuniciranja i zbližavanja s roditeljima. Od velike je važnosti da i sami roditelji usavršavaju sebe i svoje znanje vezano za pedagošku kompetentnost jer tek tada, kada obje strane daju svoj doprinos, možemo govoriti o ostvarivanju obostranog i ravnopravnog partnerstva roditelja i učitelja, a time i cijele škole

(Kosić, 2009). U literaturi se navode tri različita modela mogućih odnosa između roditelja i učitelja, a to su:

- **model stručnjaka** - gdje učitelj preuzima nadzor i donosi sve odluke, pridajući malo ili nimalo važnosti roditeljskim stajalištima i osjećajima. Ovaj pristup teži njegovanju ovisnosti roditelja i povećanju raskoraka između profesionalaca i njih.
- **model premještanja** - gdje učitelj prihvaća roditelja kao izvor informacija i čak ga pokušava obrazovati za pristup djetetu, ali zadržava nadzor nad donošenjem odluka
- **model korisnika** - u kojem učitelj prihvaća roditeljsko pravo na izbor i odlučivanje o odgoju vlastitog djeteta. Temelji ovog odnosa su u međusobnom poštovanju i ravnoteži s obzirom na moć odlučivanja (Cunningham i Davis, 1985, prema Kosić, 2009).

U domaćoj literaturi često se termin **suradnja** označava kao istoznačnica pojma partnerstva, međutim, ne bismo ih poistovjećivali (iako je prema rječniku to moguće) ako pojam suradnje ne uključuje sve aspekte određenja partnerstva i to: kvalitetan i kontinuiran odnos, jasno definiran zajednički cilj, kontekst, vrijeme, te posebice nužne preduvjete za ostvarivanje partnerskog odnosa (Ljubetić, 2014).

Autorica Pašalić Kreso (2004, prema Ljubetić, 2014) čini jasnu distinkciju između pojmovu suradnja i partnerstvo. Naglašava kako suradnja razvija i njeguje uglavnom površne i formalne odnose koji ma koliko da su učestali ne mogu donijeti kvalitativne promjene, ako se međusobna komunikacija obitelji i odgojno - obrazovne ustanove ne postavi na bitno drukčije osnove i ne promijeni se. Ono što je nužno promijeniti jest odnos prema djetetu, odnosno, percepciju njegove uloge i dobrobiti.

U suradničkom odnosu obitelji i škole dijete je u pravilu pritisnuto interesima i zahtjevima škole na jednoj strani i očekivanjima tj. aspiracijama roditelja na drugoj strani. Sve se to događa zbog interesa viših ciljeva društva, obitelji i ustanove, pri čemu se potrebe djeteta i njegovi potencijali smještaju u drugi plan. Takvi odnosi stvaraju samo privid kvalitetne suradnje, jer obitelj i škola ustraju na vlastitim ciljevima i zadaćama, ali istodobno, potiču dijete da ostvaruje ciljeve i zadaće onog drugog. Obitelj i škola ostaju odvojeni i različiti, ali u obvezi podržavanja jedno drugoga (Pašalić Kreso, 2004, prema Ljubetić, 2014). Temeljno obilježje suradničkih odnosa obitelji i škole jest hijerarhija odnosa. Ustanova zauzima viši položaj, što nužno implicira neravnopravnost partnera u odnosu. To rezultira usmjerenošću na rješavanje „problema ustanove“, a obitelji su samo u funkciji njihova rješavanja i to samo one

obitelji koje pokazuju želju za suradnjom. One obitelji koje ne pokazuju interes, marginaliziraju se i škola ne ulaže napore u traganju za mogućim novim putovima njihova uključivanja. Na suprotnom polazištu temelji se ideja izgradnje i unaprjeđivanja partnerskih odnosa obitelji i škole. U **partnerskom odnosu**, obitelj i škola smještaju dijete, njegovu dobrobit, potrebe i kapacitete u centar pozornosti obiju strana koje imaju iste interese, ciljeve i zadaće. Njihova oprijedjeljenost je pružanje maksimalne potpore jednih drugima s ciljem dosizanja onih ciljeva koji su u djetetovu najboljem interesu (Ljubetić, 2014).

„Što je veća razina obiteljske uključenosti, veće su mogućnosti za maksimalne dobrobiti djece.“

(Ljubetić, 2014: 8)

Činjenica je da se u gotovo svim tekstovima roditeljima ne pristupa kao osobama (s vlastitim potrebama, pravima, željama i sl.) već kao izvršiteljima koji „bi nešto trebali ili ne bi trebali činiti“ (McDermott, 2008 prema Ljubetić 2014: 8). Tako autorica Benson (2006 prema Ljubetić 2014: 8) naglašava kako je neodrživo građenje partnerstva s roditeljima temeljeno na „hijerarhijskim postavkama“ gdje su stručnjaci/profesionalci dominantni te roditeljima nude gotova rješenja i preporuke. Ovakav odnos profesionalaca prema roditeljima proizlazi iz uvjerenja da su roditeljima potrebne vještine kako bi unaprijedili neuspješne stilove života.

Tablica 2 – Razlike između suradnje i partnerstva obitelji i odgojno-obrazovne ustanove (Ljubetić, 2014).

Čimbenici	Suradnja obitelji i odgojno-obrazovne ustanove	Partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovne ustanove
Roditelji	Percipiraju se kao „druga strana“ u odgoju djece.	Percipiraju se kao „prvi učitelji“ svoje djece.
	Povremeno se uključuju u aktivnosti nastave.	Uključeni u sve aktivnosti škole.
	Nedostatno informirani o svojim pravima/obvezama u svezi partnerstva s ustanovom.	Dobro informirani o svojim pravima/obvezama u svezi partnerstva s ustanovom.
	Dolaze u ustanovu po pozivu i/ili u točno određeno vrijeme (npr. dovođenje i odvođenje djece iz škole)	Dobrodošli su u ustanovu bez ograničavanja vremena boravka u njoj.
Odgojno-obrazovno osoblje (odgojitelji, učitelji, stručni suradnici)	Nedostatno osposobljeni tijekom formalnog obrazovanja za izgradnju partnerskih odnosa s obiteljima.	Osviješteni i informirani o važnosti te kvalitetno osposobljeni za izgradnju partnerskih odnosa s obiteljima.
	Pomanjkanje interesa za unapređivanje kompetencija u području partnerstva.	Pojačani interes za unapređivanje kompetencija u području partnerstva.
Ciljevi/zadaće/interesi	Pojedinačni, jednosmjerni, interesi „dviiju strana“	Opći, posebni, dvosmjerni, u fokusu djeteta i njegova dobrobit.
Senzibilitet odgojno-obrazovnog osoblja	Nedostatno senzibilizirani za potrebe obitelji	Izrazito senzibilizirani za potrebe obitelji
Odnosi	Hijerarhijski pozicionirani – roditelji imaju niži rang u odnosu na odgojno-obrazovno osoblje u školi	Ravnopravni roditelji partneri odgojno-obrazovnom osoblju u školi
Komunikacija	Rijetka, nedostatno otvorena, površna i gotovo u pravilu javlja se s pojavom teškoća u djetetovu učenju i/ili ponašanju	Kontinuirana, otvorena, iskrena, podržavajuća, ravnopravna
Inicijativa	U pravilu, inicijativu ima ustanova	Inicijativa je obostrana i nadopunjujuća
Motivacija	Niska razina intrinzične motiviranosti za izgradnju partnerstva; suradnja najčešće „prigodničarska“	Visoka razina intrinzične motiviranosti za izgradnju i unapređivanje partnerskih odnosa na svim poljima odgojno-obrazovnog rada
Aktivnosti obitelji i ustanove	Najčešće usmjerene na informiranje o djetetovim postignućima; instruiranje roditelja za pružanje pomoći djetetu oko domaćih zadataka	Aktivno sudjelovanje u izgradnji kurikuluma ustanove (planiranje, zajednički rad, evaluacija)
Obitelj – ustanova – lokalna zajednica	Percipiraju se kao odvojeni sustavi koji autonomno funkcioniraju i samo povremeno po potrebi surađuju	Percipiraju se kao međusobno povezani sustavi u stalnoj interakciji i međudjelovanju

Škole mogu utjecati na sudjelovanje roditelja u školskim aktivnostima i događajima ako stvaraju razredno i školsko ozračje koje obitelj doživljava kao aktivne i ravnopravne partnere. U tim nastojanjima učitelji imaju ključnu ulogu. Brojne studije istraživale su pozitivan utjecaj roditeljskog angažmana na djecu, učitelje i školu. Roditelji kojima se omogući učenje i razumijevanje načina na koje djeca razvijaju vještine i potencijale, moći će prepoznati i poduprijeti djetetov napredak. Omogućavanje prilika za razmjenu svojih zapažanja o djetetu, njegovim uspjesima, ali i teškoćama s učiteljem, kod roditelja stvara osjećaj prihvaćenosti, važnosti i ravnopravnosti. S toga, roditelje je potrebno doživljavati kao aktivne sudionike, autore i promotore u školi, a ne kao pasivne primatelje i izvršitelje učiteljevih uputa (Ljubetić, 2014).

„Uspješno partnerstvo roditelja i učitelja nije slučajno. Ono je rezultat promišljenih, sustavnih i uspješnih aktivnosti koji praktičari provode u školama koje promiču kvalitetno partnerstvo s njima“

(Ljubetić, 2014).

5. ZAKLJUČAK

Roditeljstvo je najljepša uloga u životu čovjeka. Koliko će ona čovjeku predstavljati osjećaj zadovoljstva i sreće ovisi o pojedincu. Lako je postati roditeljem, ali biti roditelj je nešto puno značajnije. Roditelji tom ulogom, više nisu jedinke za sebe, nego svojim postupcima i djelovanjem utječu na dijete, njegov razvoj i uspjeh. Vremena se mijenjaju, mijenjaju se i djeca, njihove želje i potrebe.

Za razliku od tradicionalnog odgoja, danas (u suvremenom) se odgoju nekolicina toga promijenila. Prije je kultura i način života bio puno drugačiji, akcent je bio na položaju i ulozi u obitelji. Danas su uloge u obitelji većinom ravnopravne, žene više nisu kućanice koje brinu isključivo o djeci, a muškarac nije osoba koja jedina prehranjuje obitelj. Potrebe i želje kakve danas djeca imaju, prije su bile nezamislive.

Iz tog razloga je važno da roditelji budu uz svoju djecu, igraju se s njima odmalena, uče ih pravim životnim vrijednostima kako bi, kada narastu, postali perspektivni uspješni ljudi. Potrebno je razvijati kod djece i osjećaj samopoštovanja, graditi samopouzdanje kako bi se dijete moglo nositi i djelovati sa svijetom u kojem živi. Dogovoriti sa djecom pravila kojih će se pridržavati i roditelji i dijete, itekako je važno, djeca izgrađuju povjerenje, uče se poslušnosti i redu. Kako je navedeno u radu, postoje razni roditeljski stilovi odgoja, a o roditelju ovisi koji će stil odgoja primijeniti. Djetetu je prije svega potrebna ljubav i pažnja, ako se ono odgaja u toplini, to će se zasigurno pozitivno odraziti na njegov razvoj i ponašanje.

Obitelj je primarna društvena zajednica. Danas je prisutan akcent na materijalnim stvarima koje ponekad prevladaju temeljne životne vrijednosti. Ono materijalno je potrebno, ali nije prioritetno za skladan život. Kod djece je potrebno razvijati osjećaj da se imaju na koga osloniti – osjećaj pripadnosti (roditelji), da imaju podršku i da su prihvaćena u svom okruženju. Na taj način, djeca su sigurnija i lakše se suočavaju sa raznim životnim situacijama.

Nadalje, škola kao primarna djetetova ustanova ima značajnu ulogu u razvoju svakog pojedinca. Brojni su čimbenici koji utječu na školski uspjeh, neki od njih su socioekonomski status, roditelji, stručna tijela – pedagog, učitelj... Ni roditeljima niti školi kao odgojno-obrazovnoj ustanovi nikako ne bi trebao biti važan isključivo djetetov uspjeh odnosno ocjene. Škola je prije svega odgojna, a onda i obrazovna ustanova. Od velike je važnosti da su škola i roditelji partneri u odgajanju djece. Njihov partnerski odnos, imat će pozitivan učinak na razvoj i uspjeh kod djeteta.

LITERATURA

1. Babarović, T. (2010). Psihosocijalne i obrazovne odrednice školskog uspjeha učenika osnovnih škola: dosezi dosadašnjih istraživanja. *Suvremena psihologija*, 13 (2), 235-255.
2. Bilić V. (2016). Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima. *Nova prisutnost*, 14 (1), 91-105.
3. Brdar, I. i Rijavec, M. (1998). *Što učiniti kad dijete dobije lošu ocjenu?*. Zagreb: „Ekološki glasnik“.
4. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Čorkalo Biruški, D. (2009). *Primijenjena psihologija: PITANJA I ODGOVORI*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (1995). Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 627-639.
7. Čudina – Obradović, B. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
8. Fušer, S. i suradnici (2006). „Za“ i „O“ *jednoroditeljskim obiteljima*. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET.
9. Galić, B. (2002). Moć i rod. *Revija za sociologiju*, 33 (3-4), 225-238.
10. Galić, B. (2006). Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. *Revija za sociologiju*, 37 (3-4), 149-164.
11. Hrupelj, J., Miljković, D. i sur. (2000). *Lijepo je biti roditelj*. Zagreb: CREATIVA.
12. Humphreys, T. (2003). *SAMOPOUZDANJE - ključ djetetova uspjeha u školi*. Zagreb: MOZAIK KNJIGA.
13. Janičić-Holcer, J. (2007). *Uspješan roditelj, uspješno dijete*. Zagreb: Nika.
14. Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13 (4), 122-150.
15. Juul, J. (2008). *Život u obitelji*. Zagreb: Pelago.

16. Key, E. (2000). *Stoljeće djeteta*. Zagreb: Educa.
17. Kosić, A. (2009). Roditelji i nastavnici – partneri u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa u osnovnoj školi. *Život i škola*, 22 (2), 227-234.
18. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
19. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?!*. Zagreb: Profil.
20. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
21. Ljubetić, M. (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Maleš, D. i Kušević, B. (2011). *Nova paradigma obiteljskog odgoja*. Zagreb: FF PRESS.
23. Maleš, D., Milanović, M. i Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
24. Maleš, 2012. Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15.
25. Milanović, M. et al. (2000). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Targa.
26. Nimec, D. (2010). (Ne) mogućnost tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život*, 65 (1), 23-35.
27. Pećnik, N. (2008). *Prema viziji roditeljstva u najboljem interesu djeteta*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
28. Petani, R. (2010). *Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
29. Rosić, V. (1995). Pedagoško obrazovanje roditelja - pretpostavka učinkovitog odgojno-obrazovnog djelovanja, U: V. Rosić (Ur.), *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova* (str. 1-18). Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci.
30. Savićević, D.M. (1967). *Obrazovanje za život u porodici: andragoško-metodičke osnove*. Srbija: Zavod za izdavanje udžbenika RS.
31. Shaw, R. i Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja*. Zagreb: V.B.Z. d.o.o.

32. Stričević, I. (2011). *Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
33. Šimić, A. (2011). Rodna dihotomija distribucije nezaposlenosti za vrijeme ekonomske krize u Hrvatskoj. *Praktični menadžment*, 2 (3), 34-39.
34. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncept. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 242-246.
35. Vukasović, A. (1974). *Moralni odgoj*. Zagreb: Liber.
36. Vukasović, A. (1994). *Obitelj-vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“.
37. Zloković, J. (1998). *Školski neuspjeh – problem učenika, roditelja i učitelja*. Rijeka: Filozofski fakultet.

WEB IZVORI (citati u radu)

Mrežno odredište: <http://www.roditeljstvo.com/vijesti/izreke-o-roditeljstvu>. Preuzeto: 20.5.2017.

Mrežno odredište: <http://www.pjesmicezadjecu.com/mudre-misli/mudre-izreke.html>. Preuzeto: 21.5.2017.

Mrežno odredište: <http://izreka.com/index.php/izreke/230-izreke-i-citati-o-majci>. Preuzeto: 25.5.2017.

Mrežno odredište: <http://www.roditelji.hr/skola/uloga-roditelja-u-skolskim-obavezama-i-njihova-ocekivanja/> Preuzeto: 10.6.2017.

Mrežno odredište: <http://www.antonija-horvatek.from.hr/duh-kut/izreke-teme/poucavanje-ucenje-i-ucitelji.htm>. Preuzeto: 12.6.2017.

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Osobni podaci

Ime: Anamaria

Prezime: Gegić

Datum rođenja: 21. 10. 1993.

Mjesto rođenja: Zagreb

Državljanstvo: Hrvatsko

Adresa:

E-mail:

Mobitel:

Obrazovanje

Osnovna škola: Osnovna škola Mladost, Zagreb

Srednja škola: X. gimnazija „Ivan Supek“, Zagreb

Fakultet: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet – Odsjek u Petrinji

Specifična znanja i vještine

Rad na računalu

MS Office (Word, Excel, Power Point)

Microsoft Outlook/Internet

IZJAVA

Ja, dolje potpisana, Anamaria Gegić, kandidatkinja za magistricu primarnog obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Studentica: _____

IZJAVA O JAVNOJ OBJAVI RADA

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad
naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, datum

Ime Prezime

OIB

Potpis
